

СТРАТЕГИЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА

2024-2029

Општина Горњи Милановац
2023. године

**Стратегија пољопривреде
и Руралног развоја
2024– 2029**

Издавач:
Општина Горњи Милановац

Финансира:
Општина Горњи Милановац

Израда стратегије:
Aknel group ДОО Чајетина

На основу чланова 20. и 32. Закона о локалној самоуправи ("Сл. гласник РС", бр. 129/2007, 83/2014 - др. закон, 101/2016 - др. закон, 47/2018, 111/2021 - др. закон) и члана 143. Пословника о раду Скупштине општине Горњи Милановац („Сл. гласник општине Горњи Милановац“, бр. 17/2013, 19/2021), Скупштина општине Горњи Милановац, на седници одржаној 20. 12. 2023. године, донела је

ОДЛУКУ
О УСВАЈАЊУ СТРАТЕГИЈЕ
ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ
ЗА ПЕРИОД ОД 2024. ГОДИНЕ ДО 2029. ГОДИНЕ

Члан 1.

Усваја се Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Горњи Милановац за период од 2024. до 2029. године.

Члан 2.

Саставни део ове Одлуке је Стратегија пољопривреде и руралног развоја општине Горњи Милановац за период од 2024. до 2029. године.

Текст Стратегије пољопривреде и руралног развоја општине Горњи Милановац за период од 2024. до 2029. године биће објављен у „Службеном гласнику општине Горњи Милановац“ и на званичној интернет презентацији општине Горњи Милановац www.gornjimilanovac.rs.

Члан 3.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику општине Горњи Милановац“.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

Број: 2-06-71/2023

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Лазар Николић

Општина Горњи Милановац

СТРАТЕГИЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА

2024-2029

Горњи Милановац
октобар, 2023

Садржај

Поздравна реч председника општине	3
Увод	4
Основни подаци о општини Горњи Милановац	4
Циљеви и сврха израде стратегије	6
Референца на важност руралног развоја за општину	6
Правни основ који прописује надлежност за доношење	
Стратегије руралног развоја општине Горњи Милановац	6
Методологија израде Стратегије руралног развоја	
општине Горњи Милановац	6
Усклађеност са документима јавних политика	9
Анализа тренутног стања	9
Демографски подаци	10
Привредна структура и активности	11
Стање пољопривреде и руралног сектора	13
Природни ресурси и заштита животне средине	21
Инфраструктура и комуналне услуге	23
Друштвени аспекти и заједница	26
Подршка локалне самоуправе пољопривреди и руралном развоју	27
SWOT анализа	29
Визија, мисија и циљеви руралног развоја	31
Визија о будућем развоју руралног подручја	31
Мисија општине Горњи Милановац у руралном развоју	31
Стратешки правци руралног развоја	31
Идентификација кључних сектора за развој	31
Детаљан опис сваког сектора	31
Циљеви стратегије руралног развоја	33
Идентификовање мера за постизање циљева стратегије руралног развоја	33
Сектор: Пољопривреда	33
Сектор: Рурални туризам	34
Сектор: Инфраструктура и повезаност	35
Одрживост и заштита животне средине	36
Мере за очување природних ресурса и животне средине	36
Промоција одрживог коришћења ресурса у руралном развоју	36
Акциони план	37
Праћење и евалуација	47
Индикатори за мерење напретка и остварења циљева	47
Методе прикупљања података и праћења напретка	47
Редовни извештаји о оствареним резултатима и евентуалним изменама	47
Комуникација и промоција	48
План за информисање јавности о стратегији и њеним резултатима	48
Коришћење медија и онлайн платформи за промоцију руралног развоја	48
Кључна питања за спровођење анализе ефекта опција	49
Закључак	54

Поздравна реч председника општине

Поштовани суграђани,

пред Вама се налази Стратегија развоја пољопривреде општине Горњи Милановац за период 2024–2029. године као кровни документ политике руралног развоја. У настојању да се што јасније трасира правац будућих реформи пољопривредног сектора у склопу спољних и унутрашњих изазова са којима се општина суочава, а са намером да се дефинишу конкретне мере и активности за обнову и активирање развојних потенцијала руралних средина, приступили смо изради овог значајног документа. Стратегија пољопривреде општине Горњи Милановац представљаће јасно определење свих грађана руралних средина да живе у благостању које се темељи на новом концепту пољопривредне политике а која ће створити равноправне услове за живот и рад становништва у сеоским као у градској средини.

У претходном периоду, од 2016. године, општина Горњи Милановац је формирањем Канцеларије за пољопривреду одлучила да несебичну подршку пружи становницима који живе у сеоским срединама и помогне финансирање пољопривредне производње. Овај добар начин сарадње ће се наставити и у будућности са јасним стратешким определењем за које су грађани дали позитиван став. Наша мисија је да јачамо пољопривредни и прерађивачки сектор и да у наредном периоду са нашим грађанима радимо на партнском односу како би општина Горњи Милановац била препозната као јака пољопривредна општина која ће служити као пример другима.

Председник општине Горњи Милановац
Дејан Ковачевић

Увод

Основни подаци о општини Горњи Милановац

Општина Горњи Милановац, смештена у срцу Србије, представља изузетан амалгам природне лепоте, културног наслеђа и потенцијала за одржив и просперитетан рурални развој. Са жељом да унапреди квалитет живота својих становника, очува богату традицију и створи основу за будући напредак, општина Горњи Милановац је препознала потребу за свеобухватном стратегијом руралног развоја.

Ова стратегија представља чврсту посвећеност општине Горњи Милановац развоју својих руралних области кроз стратешко планирање, инклузиван приступ и сарадњу са свим релевантним актерима. Осим тога, ова стратегија одражава и одговорност према заштити природних ресурса, очувању културног наслеђа и промоцији одрживости.

Кроз пажљиво истраживање, анализу тренутног стања и узимајући у обзир смернице за израду стратегија руралног развоја, ова стратегија дефинише визију будућности руралних области општине Горњи Милановац, поставља циљеве који су усмерени ка остваривању те визије и пружа конкретне мере и акционе планове за њихово остварење.

Ова стратегија је резултат ангажовања локалне заједнице, стручњака из различитих области и свих релевантних актера. Она је осмишљена како би пружила смернице за одрживи и равномеран развој сваког сегмента руралног подручја општине Горњи Милановац, омогућујући тако свим становницима да уживају у бољем животном стандарду и стварајући амбијент за напредак, иновације и инклузију.

Горњи Милановац је град који је настао измештањем варошице Брусница по указу Кнеза Александра Карађорђевића 1853. године. Назван је Деспотовица. Данашње име добија 1859. године посебним указом Кнеза Милоша Обреновића у знак захвалности свом полубррату Милану. Први је град у Србији који је изграђен по урбанистичком плану чију је концепцију задржао до данас.

Профил заједнице је настало као потреба за прикупљањем и обједињавањем економских показатеља и осталих значајних података у један документ који ће служити као полазна тачка за израду локалне стратегије пољопривреде општине Горњи Милановац као и за даље кораке у унапређењу квалитета живота руралних средина.

Рурално подручје општине Горњи Милановац својим географским и климатским карактеристикама, погодно је за развој различитих пољопривредних и непољопривредних делатности. Подручје општине Горњи Милановац одликује се природним карактеристикама погодним за производњу воћарских култура посебно на традицију гајења шљива, кромпира и сточарску производњу. Очувана природна средина и велики удео екstenзивних засада лакше адаптивних на органски начин производње идеални су предуслови за органску производњу, а едукацијом пољопривредника од стране стручних служби, овај вид пољопривредне производње се све више развија. Катастарске општине на територији Горњег Милановца (63) организоване су у 51 месну заједницу од чега једно насеље градског типа а преостала 62 насеља спадају у категорију руралних подручја. Друга је по површини општина у Моравичком округу (после општине Ивањица). Највиша тачка општине а уједно и највиши врх Шумадије је Цвијићев врх (1132м). Значајна узвишења су и Острвица (вулканског порекла), Вујан, Јешевац и Треска.

Површина територије општине Горњи Милановац износи 836km², од чега је пољопривредно земљиште 54755ha (или 65,5%), док обрадиво пољопривредно земљиште заузима 49469 ha (односно 59,2% од укупне површине територије општине). На територији општине у 2023. години уписано је 5297 породичних пољопривредних газдинстава, девет (9) предузећа, осам (8) предузећника, пет (5) земљорадничких задруга, једно пољопривредно газдинство са статусом правног лица и једна научно истраживачка организација. Укупан број свих активних газдинстава износи 5321. Што се тиче старосне структуре до 40 година је 530 газдинстава а 4767 преко 40. година. Када је питанују полна структура породичних пољопривредних газдинстава на територији општине Горњи Милановац, 3930 газдинстава су носиоци мушких пола а 1367 су носиоци жене.

У складу са изузетним агреколошким погодностима, брежуљкасто-брдовити терени, пољопривредне активности традиционално су усмерене на производњу кромпира, шљиве, малине и других врста јагодичастог воћа посебног квалитета. Захваљујући специфичним микрорељефним и хидролошким утицајима, брдско-планински предели су, такође, погодни за рентабилну производњу квалитетног воћа, упоредо са коришћењем бујне вегетације пространих природних травњака за развој говедарства и овчарства, уз искоришћавање природних предиспозиција за примену биолошких и еколошких метода производње хране.

Међутим, несумњиво, еколошке предности наслеђене производне оријентације угрожене су већ дуже време бројним утицајима, који се могу сажети у следеће групе проблема:

■ Од средине прошлог века дошло је до ограничења у извозу, које кулминира током кризних година, када је дошло до потпуног одсецања од светских трговинских токова и колапса прехрамбене индустрије, главни тржишни вишкови пољопривредне производње (месо, млеко, јаја и воће) који спадају у ред скупљих намирница, које наилазе на баријеру куповно способне тражње на домаћем тржишту;

■ Уситњеност пољопривредних газдинстава не дозвољава успостављање повољних релација, посебно земљишта према радној снази и механичкој опреми, којима се обезбеђује остваривање задовољавајућег нивоа пољопривредног дохотка, с једне, и ценовна конкурентност пољопривредних производа, с друге стране, што представља један од главних узрока друштвене, производне и економске пасивизације пољопривредних домаћинстава и старења пољопривредне популације. Пољопривреда се данас доминантно ослања на допунски рад запослених у неаграрним делатностима.

■ Застарела пољопривредна механизација, мала примена агротехничких мера, слаба организованост пољопривредних произвођача и ниска продуктивност у свим областима пољопривредне производње представљају битно ограничење за искоришћавање природних компарativних предности општине Горњи Милановац;

■ Успорена дифузија научно – техничког прогреса, савремених еколошких стандарда, економског знања и тржишних информација у пољопривредну праксу, не само због ниског нивоа општег и стручног образовања претежног дела пољопривредних произвођача, већ пре свега због непостојања одговарајуће инфраструктуре развоја, контроле примене и атестирања средстава за заштиту биљака од болести и штеточина, санитације сеоских насеља и сл.

Циљеви и сврха изrade стратегије

Сврха изrade ове стратегије руралног развоја је стварање кохерентног оквира који ће усмерити напоре ка унапређењу квалитета живота свих становника општине Горњи Милановац. Кроз јасно постављене циљеве, стратегија има за циљ идентификацију кључних области за развој, утврђивање ресурса и капацитета који ће бити ангажовани, као и пружање смерница за одрживо искоришћавање ресурса.

Стратешки циљеви који би могли бити значајни за развој општине усмерени су на:

1. Раст производње и стабилност дохотка произвођача (сигуран пласман)
2. Раст конкурентности и прилагођавање захтевима тржишта
3. Унапређење квалитета живота
4. Заштита животне средине
5. Унапређење институционалног оквира

Референца на важност руралног развоја за општину

Рурални развој има кључну улогу у постизању равнотеже између урбаног и руралног простора општине Горњи Милановац. Кроз подршку пољопривреди, руралном туризму, очувању традиције и природних вредности, рурални развој доприноси стварању одрживог и уравнотеженог развојног модела. Истовремено, рурални развој пружа прилике за смањење неједнакости између урбаних и руралних средина, те подстиче економски раст и друштвену инклузију.

У наставку документа, детаљно ћемо размотрити анализу тренутног стања, поставити визију и мисију, идентификовати кључне секторе за развој, те изложити конкретне акционе планове и мере које ће нас усмерити ка остварењу жељених циљева. Ова стратегија представља камен темељац за будући развој руралних подручја општине Горњи Милановац и позивамо све релевантне актере да се придруже и допринесу њеном успешном спровођењу.

Територијално, више од половине целокупног броја становника општине Горњи Милановац живи у руралним областима и израдом једног оваквог стратешког документа створиће се услови да села у општини постану пожељно место за становање.

Правни основ који прописује надлежност за доношење Стратегије руралног развоја општине Горњи Милановац

На основу члана 11. и 13. Закона о планском систему Републике Србије („Сл.гласник РС“ бр.30/18), члана 20. и 44. Закона о локалној самоуправи („Сл.гласник РС“ бр 129/2007, 83/2014- други закон, 101/2016- други закон и 47/2018 и члана 15. Статута Општине Горњи Милановац („ Службени гласник општине Горњи Милановац“, бр. 3/2019), а у складу са Закључком 3. из препорука Државне ревизорске институције наведених у извештају о ревизији сврсисходности пословања „Подстицаји мерама руралног развоја“, председник општине Горњи Милановац донео је одлуку о приступању изради стратегије руралног развоја општине Горњи Милановац за период 2024–2029. године.

Методологија изrade Стратегије руралног развоја општине Горњи Милановац

При изradi овог документа формиран је план изrade Стратегије руралног развоја који је израђен у складу са Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика као и Смернице за израду, праћење, евалуацију и извештавање о спровођењу Стратегије пољопривреде и руралног развоја јединица локалне самоуправе, на основу Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализе ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика, Стратегија руралног развоја доноси се на период од 5. до 7. година и има један општи и до пет посебних циљева.

Израда стратегије руралног развоја општине Горњи Милановац подељена је у следеће фазе:

Фаза I- Припремна фаза

Фаза II- Одређивање циљева и мера уз партиципацију заинтересованих страна

Фаза III- Дефинисање мера, носиоца и показатеља резултата

Фаза I - Припремна фаза која обухвата анализу постојећег стања и дефинисање проблема (Преглед основних показатеља) који се прате у области, представљање остварених резултата спровођења докумената јавне политике који су били на снази и / или докумената јавних политика који се мењају, приказ важећих докумената јавне политике и прописа од значаја за област, са образложењем њиховог значаја за акт који се предлаже; представљање уобичајених проблема у предметној области; представљање анализе постојећег стања и извештај; Консултације у припремној фази израде Стратегије руралног развоја општине Горњи Милановац на основу Закона о планском систему.

Фаза II- Одређивање циљева уз партиципацију заинтересованих страна-припрема за радионице, реализација радионица, извештај, анализа ефеката, представљање анализе ефеката, извештаји са радионица, писање дела стратегије који се односи на дефинисање циљева, опција и анализу истих.

Фаза III- Дефинисање мера, носилаца и показатеља резултата, писање коначног нацрта Стратегије руралног развоја и Акционог плана и јавно представљање заинтересованим странама у оквиру јавне расправе.

При креирању овог документа коришћена су следећа начела која прописује Закон о планском систему:

1. Начело економичности, подразумева да се приликом избора мера јавне политике води рачуна да користи од истих оправдавају трошкове које проузрокују;

2. Начело финансијске одрживости, подразумева да се приликом израде и спровођења планских докумената поштују успостављена фискална ограничења расхода и издатака, као и да се имају у виду ефекти спровођења јавних политика на раст бруто домаћег производа и инвестиције, приходе и примања, одржавање и сервисирање дугова;

3. Начело реалистичности, подразумева уважавање финансијских, економских, друштвених, културних, просторних, еколошких, регионалних, административних и других могућности и ограничења приликом планирања;

4. Начело релевантности и поузданости, подразумева да се подаци на основу којих се планира, анализирају ефекти и прати спровођење планских докумената, прикупљају из различитих релевантних и поузданих извора, као и да су спроведене одговарајуће анализе очекиваних учинака спровођења планских докумената;

5. Начело конзистентности и усклађености, подразумева међусобну усклађеност јавних политика, усклађеност планских докумената по форми, садржају и терминологији, усклађеност хијерархијски нижих планских докумената са хијерархијски вишим планским документима, усклађеност планских докумената са преузетим међународним обавезама, као и усклађеност прописа са усвојеним планским документима;

6. Начело континуитета планирања, подразумева цикличност процеса планирања, праћења спровођења и вредновања учинака, као и заснованост новог планског документа на планским документима који су му претходили и налазима вредновања постигнутих учинака већ спроведених јавних политика;

7. Начело пропорционалности, подразумева да су обухват и методе анализе ефеката јавних политика, како ex-ante тако и ex-post, сразмерне значају и обиму процењених ефеката;

8. Начело превенције и предострожности, подразумева да се јавне политике утврђују и спроводе тако да се спрече или сведу на најмању могућу меру евентуални негативни ефекти;

9. Начело једнакости и недискриминације, подразумева да се приликом израде и спровођења планских докумената поштују људска и мањинска права и слободе гарантоване Уставом и законом;

10. Начело координације и сарадње, подразумева да се планирање врши уз уважавање интереса осталих учесника у планском систему, а нарочито уз уважавање приоритетних циљева Владе Републике Србије, као и иницијатива, потреба и приоритетних циљева локалне власти;

11. Начело јавности и партнериства, подразумева да се јавне политике утврђују у оквиру транспарентног и консултативног процеса, односно да се током израде и спровођења планских

документата, као и анализе ефеката и вредновања учинака јавних политика, спроводи транспарентан процес консултација са свим заинтересованим странама и циљним групама, укључујући и удружења и друге организације цивилног друштва, научно- истраживачке и друге организације, водећи рачуна да се омогући остваривање појединачних правних и других интереса свих заинтересованих страна и циљних група, уз истовремену заштиту јавног интереса;

12. Начело одговорности, подразумева јасно одређивање одговорних институција за спровођење мера и активности јавне политици;

13. Начело временске одређености, подразумева временски ограничен период примене документа јавне политике и јасно одређене рокове за извршење мера и активности предвиђених документом јавне политици;

14. Начело интегралности и одрживог раста и развоја, подразумева да се приликом израде и спровођења планских документа узимају у обзир захтеви заштите животне средине, борбе против климатских промена, ублажавање ефеката климатских промена и прилагођавања климатским променама, спречавања прекомерног коришћења природних ресурса, повећања енергетске ефикасности и искоришћавања обновљивих извора енергије и смањења емисија гасова са ефектом „стаклене баште“, њихови ефекти на друштво, посебно на локалне заједнице, њихов развој и посебности, осетљиве категорије становништва, родну равноправност, као и борбе против сиромаштва.

Како је тренутно у општини Горњи Милановац у изради и Стратегија развоја туризма, приликом израде овог документа, а водећи се горе наведеним начелима, делови активности на изради биће засновани на међусобној сарадњи ангажованих тимова, с циљем размене и допуне неопходних информација. На тај начин општина Горњи Милановац имаће уједначена и прецизна акта. Приликом израде Стратегије руралног развоја, између остalog, коришћени су и Стратешки циљеви УН организације за храну и пољопривреду (ФАО), Глобални циљеви одрживог развоја, усвојени од стране Уједињених нација (документ под називом Агенда 2030).

Изради Стратегије руралног развоја приступило се на иницијативу општине Горњи Милановац. Општина Горњи Милановац је поштујући Закон о планском систему у року донела Одлуку о приступању изради стратегије руралног развоја за период 2024-2029. године. На тај начин општина Горњи Милановац је дала велики значај развоју сеоских средина, са жељом да се становништво не одлучује за одлазак са села, што се може постићи кроз широку лепезу мера намењених руралном развоју и пољопривреди заједно са развојем туризма који је такође препознат као значајна предност општине.

Стратегија руралног развоја доноси се први пут у општини Горњи Милановац и као таква има изузетно велик значај за целу заједницу, будући да ће усклађеност са другим актима који се тичу развоја јединице локалне самоуправе допринети квалитетнијем животу пре свега становништва у руралном подручју.

Усклађеност са документима јавних политика

Јединице локалне самоуправе нису у обавези да доносе стратегије развоја али како је рурални развој врло битан сегмент развоја сваке општине, пожељно је да се све области улагања у сеоску средину (водовод, канализација, пољопривреда, туризам..) подведу под плански документ који ће бити усклађен са Законом о планском систему. То је и разлог зашто се приступило изради стратегије.

Како се Стратегија руралног развоја општине Горњи Милановац доноси први пут, с пуном пажњом се приступило изради и плану имплементације овог документа. С тим у вези проучена су сва релевантна законска и друга акта која могу допринети доношењу квалитетне Стратегије, чији ће ефекти имати дугорочно добре резултате. Пољопривредни развој и рурална политика се преплићу са низом других поља развоја локалне самоуправе, те је нарочита пажња посвећена националним документима у вези са развојем ЈЛС чији је циљ да задржи локално становништво у руралним подручјима. Досадашњи План развоја општине Горњи Милановац у великој мери повезује области значајне за развој општине, те ћемо у овом сегменту представити релевантне развојне документе који могу и треба да допринесу побољшању Јавне политике из области пољопривредног и руралног развоја као кровног документа.

Документи јавне политике- национални оквир

Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024. године представља кровни документ у планирању јавне политике и мера у вези са развојем пољопривреде као и са руралним развојем на националном нивоу. Стратегија је усвојена 2014. године, са следећим развојним циљевима:

1. Раст производње и стабилност дохотка произвођача;
2. Раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта и техничко технолошко унапређење сектора пољопривреде;
3. Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине;
4. Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва;
5. Ефикасно управљање јавним политикама и унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина.

Национални програми

Национални програм за рурални развој 2018-2020. година и Национални програм пољопривредне политике 2018-2020. године су документи јавних политика нижег ранга од Стратегије, који су важили до 2020. године. Оба документа од изузетног су значаја за креирање политике пољопривреде и руралног развоја на националном и нивоу ЈЛС. Тренутно је у току израда оба документа и у складу са материјалима и информацијама доступним у процесу изrade Стратегије руралног развоја општине Горњи Милановац трудићемо се да ову Стратегију ускладимо са циљевима и мерама Националних програма.

Анализа тренутног стања

Разумевање тренутног стања општине Горњи Милановац кључно је за обликовање ефикасне стратегије руралног развоја. Следеће тачке пружају свеобухватан преглед демографских, економских, пољопривредних, природних, инфраструктурних и друштвених аспеката општине.

Демографски подаци

Општина Горњи Милановац има разнолико становништво са различитим старосним и социјалним карактеристикама. Важно је анализирати демографске трендове, миграције, стопу наталитета и морталитета како би се разумело како се популација мења током времена. Према броју становника општина Горњи Милановац се налази на другом месту у Моравичком округу, после града Чачка. Број становника у руралном подручју општине смањивао се у последњих 60 година. Према званичним подацима пописа из 2011. године број становника у руралном подручју је 20190 што је за око 3469 људи мање у односу на попис из 2002. године. Са друге стране, број становника у граду је наставио да расте. Укупан број становника има тенденцију смањења у периоду 2011–2021.

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011	2021
Горњи Милановац	49604	49859	47894	48420	50651	50087	47641	44406	40260
Градска	2697	3402	4492	10972	17791	22432	23982	24216	-
Остала	46907	46457	43402	37448	32860	27655	23659	20190	-

Табела 1. Укупан број становника у периоду 2011–2021

Према квалитативним подацима један од основних разлога одлива становника из руралног подручја је доживљај живота у граду као атрактивнијег у односу на село – удобнији и већи број различитих стимулација какве у селима нема.

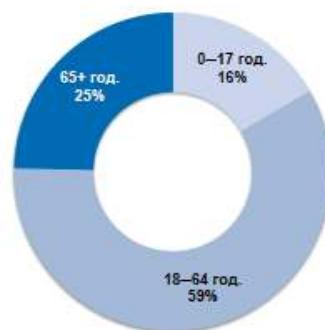
У руралном подручју општине од укупно 20190 становника, 10141 су становници мушких пола односно 50,23 %, а 10049 становници женских пола односно 49,77%. Полна структура носилаца пољопривредних газдинстава према подацима Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде изгледа тако да, у укупном броју уписаних породичних газдинстава (5321) жене су носиоци 1367 породичних пољопривредних газдинстава док је број газдинстава у коме су мушкарци носиоци 3930.

Становништво према старосним групама и полу, 2021–2022.

	2021		2022	
	Ж	М	Ж	М
Деца старости до 6 година (предшколски узраст)	1180	1328	1156	1311
Деца старости 7–14 година (узраст основне школе)	1428	1466	1401	1489
Деца старости 15–18 година (узраст средње школе)	747	821	708	786
Деца старости 0–17 година	3156	3404	3093	3389
Број младих (15–29 година)	2851	3138	2578	2863
Радни контингент становништва (15–64 година)	12277	12741	11875	12250
Укупан број становника	20401	19859	19841	19284

Извор: Витална статистика, РЗС

Становништво према старосним групама, 2022.

Извор: Витална статистика, РЗС

Слика 1 Становништво према старосним групама и полу

Приказ демографских трендова показује да становништво општине стари и да је неопходно развијати програме који ће активирати младе и обезбедити опстанак у Горњем Милановцу а спречити одлазак. Основни предуслов за смањење одласка је стварање услова за запошљавање високо образованих и стручних кадрова у синергији са културним, здравственим, спортским и другим садржајима.

Привредна структура и активности

Привреда општине Горњи Милановац је карактеристична, пре свега, по прерађивачком сектору, а затим по трговинским и службним делатностима. За разлику од ситуације у већини осталих општина, највећи број предузећа успешно се трансформисао и привреда општине важи за једну од најздравијих у Републици Србији. У привреди општине, као и свуда, доминира сектор малих и средњих предузећа, али је учешће великих и средњих предузећа значајно веће од просека у Републици. На територији општине Горњи Милановац данас је активно преко 2300 привредних друштава и предузетничких радњи, са око 55 милијарди динара пословних прихода, и 22 милијарде динара спољно-трговинске размене.

На територији општине Горњи Милановац тренутно постоје три индустријске зоне на површини од око 50.157 м². Постојеће зоне су инфраструктурно опремљене и у потпуности задовољавају потребе и успешних компанија која послују у зонама, а то су: „Металац“ – реномирани производијач посуђа, производијач брик амбалаже „Тетра пак“, производијач еурокрема, воћних сокова и ракије „Swisslion Таково“; компаније из области графичке делатности – „Типопластика“, „Папир принт“, „Фока“, „Спектар“; у хемијској индустрији „Хелиос Србија“ и „Flint group Balkan“. У европским оквирима познато је и предузеће „Contago“, у оквиру којег послује предузеће Рудник и флотација „Рудник“.

Привредна структура општине Горњи Милановац показује да су доминантне делатности прерађивачка индустрија (60%), пољопривреда (14%), трговина и саобраћај.

Запосленост и зараде

Регистровани запослени^{* 1}

према општини рада	12612	(2022)
према општини пребивалишта	13952	(2022)
Регистровани запослени [*] према општини пребивалишта у односу на број становника (%) ¹	36	(2022)
Просечне зараде без пореза и доприноса (РСД) ¹	66123	(2022)
Регистровани незапослени ^{** 2}	1035	(2022)
Регистровани незапослени на 1 000 становника ²	27	(2022)

* Од 2015. укључени су и регистровани индивидуални пољопривредници

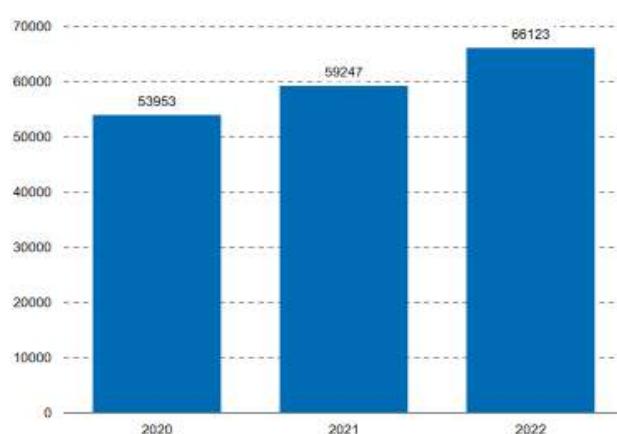
** стање на дан 31.12.

Извор:

¹ Статистика запослености и зарада, РЗС

² Национална служба за запошљавање

Просечне зараде без пореза и доприноса*, 2020–2022. (РСД)

* Од 2018. просечне зараде не односе се на општину рада, него на општину пребивалишта запослених

Извор: Статистика запослености и зарада, РЗС

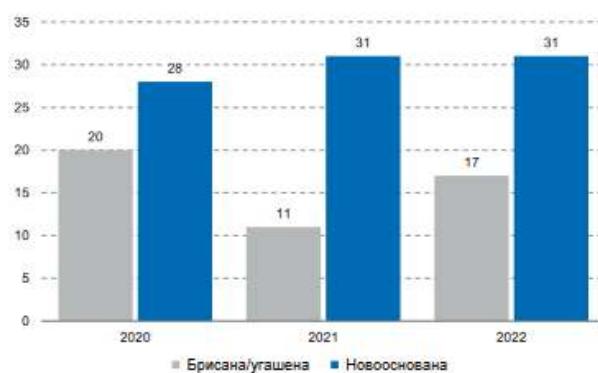
Слика 2 Запосленост и зараде *

Активна привредна друштва и предузетници

Активна привредна друштва	489	(2022)
Активни предузетници	2054	(2022)
Подстацији регионалног развоја (у хиљадама РСД)	278406	(2021)

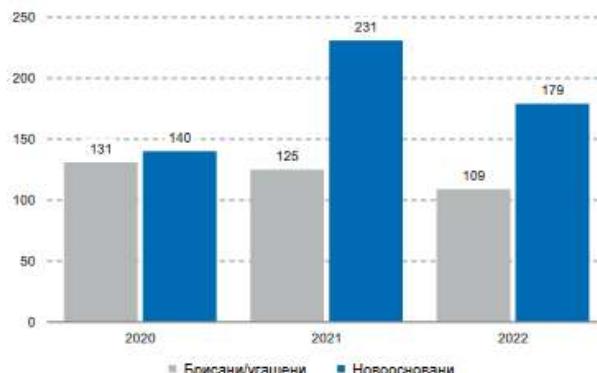
Извор: Агенција за привредне регистре

Брисана/угашена и новооснована привредна друштва, 2020–2022.

Извор: Агенција за привредне регистре

Брисани/угашени и новоосновани предузетници, 2020–2022.

Извор: Агенција за привредне регистре

Слика 3 Активна привредна друштва и предузетници

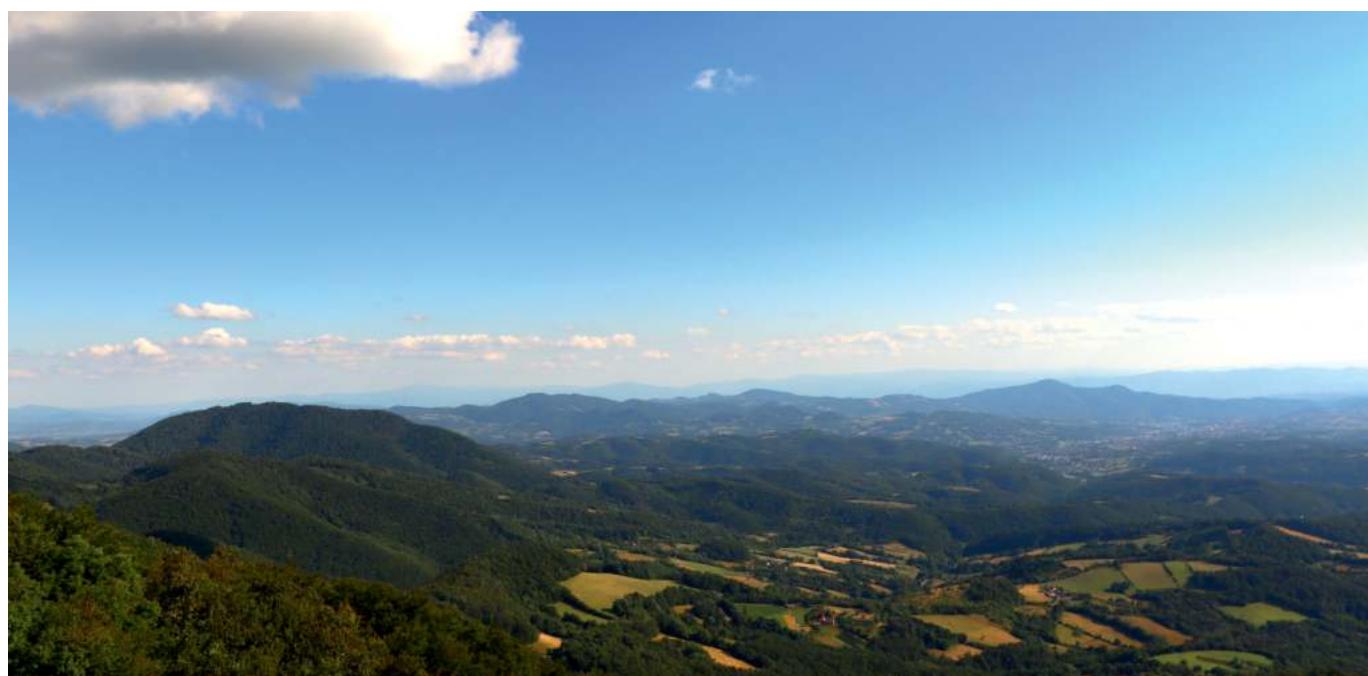
С обзиром да је сектор туризма и угоститељства највише дошао до изражaja у претходним годинама, током пандемије вируса, када се становништво оријентисало на боравак, путовање или неки вид рекреације управо на сеоском подручју, приметна је експанзија сеоског туризма у претходној деценији, попуњеност капацитета била је на завидном нивоу.

Треба напоменути да је експанзији развоја сеоског туризма у претходном периоду допринела Влада Републике Србије која је низом пакета мера помоћи туристичким агенцијама и носиоцима угоститељских објеката допринела попуњености смештајних капацитета.

Назив индикатора	2020
Број привредних друштава	461
Број предузетника	1.877
Нето ефекат оснивања нових привредних друштава	1,4
Нето ефекат оснивања нових предузетника	1,1
Укупни пословни приходи привредних друштава, у хиљадама РСД, номинално	48.194.422
Укупни пословни приходи предузетника, у хиљадама РСД, номинално	6.502.936
Укупан број извозника	130
Укупан извоз, у хиљадама РСД, номинално	12.073.930
Укупан број увозника	135
Укупан увоз, у хиљадама РСД, номинално	10.113.070
Суфицит/дефицит, у хиљадама РСД, номинално	1.960.860
Обим спољнотрговинске размене ЈЛС, у хиљадама РСД, номинално	22.187.000
Годишње стопе раста извоза	9,6%
Годишње стопе раста увоза	-10,1%

Табела 2 Привредни показатељи општине Горњи Милановац

У укупном броју локалног становништва запослених је 12.188. Удео запослених у популацији старости 15 и више година износи 34,5%. Доминирају запослени у сектору прерадивачке индустрије са 40,7%, затим у сектору трговине (13,3%), затим у здравственој и социјалној заштити (7,2%), образовању (6,7%). Незапослених лица је 1.547, односно 38 незапослених на 1.000 становника. Удео женске популације у укупној незапослености на територији општине Горњи Милановац износи 62,1%. У квалификационој структури незапослених лица највеће учешће имају лица са III и IV степеном стручности (53,6% у 2020.), на другом месту су лица са високим нивоом квалификација 19,5%, док лица без и са ниским нивоом квалификација учествују са 26,9%. С обзиром да је удео најниже квалификационе групе у укупној незапослености нижи и од просека РС (34,24%), може се констатовати веома добра квалификационна структура незапосленог становништва. Млади до 29 година у укупној незапослености у 2020. години учествују са 19,8%.¹

¹Аналитички сервис ЈЛС 2020.година

Статије пољопривреде и руралног сектора

Основни носиоци економског развоја на селу су појединачна пољопривредна газдинства. Преко половине газдинстава су регистрована пољопривредна газдинства. Нешто више не регистрованих пољопривредних газдинстава има код оних пољопривредника који имају мање земљишта у поседу (до 1.5ha) и живе сами у домаћинству. Укупан број активних пољопривредних газдинстава на територији општине према подацима из 2022. године је 5.009. Подаци последњег пописа из 2012. године показују да је број годишњих радних јединица ангажоване радне снаге у пољопривреди 7481, а број условних грла 18548. Број газдинстава која имају само окућнице је 3209 или 293ha, која имају оранице и баште 4372 или 1194ha, воћњаке 4435 или 2664ha, винограде 39 или 8ha и ливаде и пањњаке 5350 или 14616ha. Најчешћи извор прихода пољопривредних домаћинства је приход од продаје сопствених пољопривредних производа и производа које су произвели у свом газдинству. Свако друго домаћинство има приход од пензије пољопривредне или неке друге док део домаћинства има приход од запослења ван пољопривреде. Сви остали извори прихода су у знатно мањем броју.

Основни подаци		
Пољопривредна газдинства	5956	(2012)
Годишње радне јединице (број)	7481	(2012)
Двоосовински трактори	3984	(2012)
Условна грла (број)	18548	(2012)

Извор: Попис пољопривреде, РЗС

Главни економски потенцијал села општине Горњи Милановац представља пољопривреда – акценат је на производњи кромпира, воћарству и сточарству и на преради воћа и млечних производа. Такође, предузетништво је у мањој мери заступљено код појединачних становника. Виша прерада прехранбених производа, сеоски туризам, ручна радиност, традиционална текстилна производња и израда сувенира су само неке од активности које су потенцијал, али је потребно још добра рада да постану самоодрживи.

Заступљеност појединачних култура зависи од насеља – тако у селима која су на надморској висини преко 350 m има значајно више оних фармера који узгајају кромпир, малине и купине. У селима која су ближе градском центру има значајно више оних пољопривредника који узгајају крмно биље, а значајно мање оних који узгајају свеже шљиве. На великим пољопривредним газдинствима значајно чешће се гаје пшеница, друге

Сви припадници пољопривредне популације поседују земљиште (без обзира да ли га користе или не). Значајан проценат пољопривредника поседује воћњаке док значајно мање њих има винограде и остало земљиште. Само мали проценат пољопривредника који поседују њиве и баште не користи то земљиште. У просеку пољопривредници користе 78% површина које поседују као њиве и баште. Воћњаке поседује, а не користи 7,3% пољопривредника, док 87,2% користи све што поседује. У просеку пољопривредници користе 90% површина које поседују као воћњаке. Сви који поседују винограде изјавили су да их и користе.

Међу онима који поседују остало земљиште, 18,4% пољопривредника наводи да га не користи, док 76,5% пољопривредника користи све што поседује. У просеку пољопривредници користе 79% површина које поседују као остало земљиште. Анализе су показале да је величина њива и башта које поседују пољопривредници у вези са:

- типом домаћинства (вишегенерацијска домаћинства)
- бројем чланова (5 и више чланова домаћинства)
- регистрацијом газдинства (регистрована газдинства)
- укупном величином земљишта у својини (преко 8ha укупно земљишта у својини)
- типом пољопривредног домаћинства (ратарско-сточарска домаћинства)

Анализе су показале да је величина воћњака које поседују пољопривредници у вези са:

- Висином прихода (са низним приходом по члану домаћинства),
- Регистрацијом газдинства (регистрована газдинства),
- Укупном величином земљишта у својини (преко 8ha укупно земљишта у својини),
- Надморском висином насеља (виша надморска висина – преко 350m)
- Удаљеносту насеља (даље од градског центра).

Половина пољопривредника који не користе одређено земљиште као разлог некоришћена наводе недостатак средстава за инвестирање. Често се као разлози наводе и несигурно тржиште, ниске цене пољопривредних производа, високе цене производње, као и недостатак времена или радне снаге (21,8%).

Заступљеност појединих култура зависи од насеља – тако у селима која су на надморској висини преко 350m има значајно више оних фармера који узгајају малине и купине. У селима која су ближа градском центру има значајно више оних пољопривредника који узгајају крмно биље, а значајно мање оних који узгајају свеже шљиве. На великим пољопривредним газдинствима (8ha и више) значајно чешће се гаје кромпир, пшеница и друге житарице, свеже шљиве купине и малине. Вишечлана домаћинства (5 и више чланова) више него остали гаје пшеницу, поврће у пластеницима, индустријске културе...

Земљиште

Земљиште, као лимитирани природни ресурс, који се одликује непоновљивошћу, незаменљив је фактор производње у пољопривреди. Од укупно 836km², колика је површина општине Горњи Милановац, пољопривредно земљиште заузима 65,5% од укупне површине.

Захваљујући специфичним микрорељефним и хидролошким утицајима, брдско-планински предели су, такође, погодни за рентабилну производњу квалитетног воћа. Упоредо са коришћењем бујне вегетације и пространих природних травњака, ови простори погодни су за развој говедарства и овчарства. Природне предиспозиције краја погодне су за примену биолошких/еколошких метода производње хране.

Загађивање земљишта на територији општине није присутно у већем обиму већ само на појединим локалитетима као што су: градска депонија и дивља сметлишта, гробља, фреквентније саобраћајнице и слично. Са садашњом структуром и обимом пољопривредне производње, употреба вештачких ѡубрива и пестицида нису узроци већег загађивања земљишта. Према Просторном плану, основне категорије коришћења земљишта су:

- пољопривредно земљиште;
- шумско земљиште;
- водно земљиште;
- грађевинско земљиште

Веома мали број пољопривредника је специјализован за одређени тип пољопривредне производње. Наводњаване површине су мале, а системи застарели.

Структура пољопривредног земљишта на подручју општине Горњи Милановац дата је на следећем приказу:

Структура биљне производње

Конвенционална производња

Назив културе	Број корисника	Површина (ha)
Житарице	9.024	8.987,1 ha
Индустријско биље	15	14,8 ha
Крмно биље	7.103	8.647,4 ha
Ароматично и лековито биље	8	4,0 ha
Поврће	2.851	1.443,2 ha
Воће и грожђе	5.632	3.328,6 ha
Садни материјал и хортикултура	29	13,9 ha
Необрађено земљиште	3.675	6.082,8 ha

Органска производња

Назив културе	Број корисника	Површина (ha)
Житарице	28	69,1 ha
Индустријско биље	0	0,0 ha
Крмно биље	29	169,2 ha
Ароматично и лековито биље	0	0,0 ha
Поврће	5	2,2 ha
Воће и грожђе	21	29,4 ha
Садни материјал и хортикултура	0	0,0 ha
Необрађено земљиште	13	22,2 ha

Табела 3 Структура биљне производње²

Пољопривредно земљиште

Вишегодишњи засади

Гајење воћа на подручју општине има дугу традицију. Изузетно повољни земљишни и климатски услови омогућавају гајење свих континенталних врста воћа, као и винове лозе. Благо побрђе и при планински део надморске висине од 200 до 800 m пружају могућност вертикалног распореда воћних врста уз избор најповољнијег положаја и експозиције за сваку воћну врсту, а у оквиру ње и сорту. Количина падавина која се у просеку креће 750mm воденог талога даје могућност да се воћарска производња одвија и у условима „сувог воћарења“, нарочито у вишим пределима где је и сума падавина нешто већа.

Шљива, као доминантна врста, заузима највеће површине под засадима (1.878,8 ha у конвенционалној производњи). Сорта шљиве Пожегача била је најзаступљенија до пре 20 година када је замењена сортом Стенлеј и сортама створеним у Институту за воћарство у Чачку због све присутнијег и деструктивнијег вируса шарке шљиве. Сува шљива и производња ракије су главни производи од плода шљиве, а у последње време доста се производи и стона шљива сорте Чачанска лепотица. Последњих година интензивирана је прерада шљиве и другог воћа у ракију па је регистровано и неколико дестиљерија.

Површине под воћним врстама

Горњомилановачко малиногорје простире се на око 258,8 ha и представља важан производни потенцијал општине са могућошћу проширења. У сортименту најзаступљенија је сорта Виламет, која се одлично адаптирала на услове овог краја испољавајући своје пуне биолошке, технолошке и производне особине. У последњих десетак година купина (78,8 ha) је доживела праву експанзију у свом ширењу захваљујући новоствореној сорти Чачанска бестрна, која се показала као врло приносна, али не и толико квалитетна, што је условљавало цикличне промене у површинама под купином, као и варирање цене свежег плода.

У последњих десетак година интензивира се гајење боровнице (преко 49,3 ha). Приметан је тренд раста површина под засадима крушке (189,5 ha) и засадима лешника (116,6 ha).

Остале воћне врсте су мање заступљене и њихова производња задовољава углавном потребе локалног тржишта.

² Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Сектор за информације од јавног значаја, 2023. година

Сточни фонд

Сточарство представља основу за успешност целокупне пољопривредне производње. Предиспозиције у погледу расположивих површина за производњу хране за животиње и у погледу дуге и стабилне традиције сточарства, указују на позитивне могућности овог краја. Са друге стране, успешно сточарство захтева предвидиву и дугорочну националну политику што није случај у овој области. Овакав однос довео је до низа структуралних проблема и кризе у свим гранама сточарства. Веома важан разлог кризе у сточарству је и сталан пораст цена инпута (семе, вештачко ђубриво, гориво, трошкови лечења), док цене примарних производа сточарства – млеко, месо, јаја.. - нису пратиле овај тренд.

Врста стоке	Број фарми	Број грла
КОНВЕНЦИОНАЛНА ПРОИЗВОДЊА		
Говеда	2.069	10.435
Овце и козе	2.324	39.663
Свиње	1.859	9.502
Коњи, магарци, миле и мазге	67	121
Живина и птице	1.795	41.768
Пчелиње друштво ^{кошница}	346	10.293
Рибе	5	30.500
Животиње остале	8	826
УКУПНО конвенц. производња:	8.473	143.108
ОРГАНСКА ПРОИЗВОДЊА		
Говеда – органска производња	12	152
Овце и козе – органска производња	7	396
Свиње – органска производња	5	27
Живина и птице – органска производња	3	40
Пчелиње друштво – кошница – органска производња	1	30
УКУПНО органска производња:	28	645

Табела 4 Структура сточног фонда³

Број грла говеда је у паду последње деценије и 2022. укупан број грла у конвенционалној производњи износио је 10.435 грла претежно сименталске расе или домаће шарено у типу сименталца. До значајног смањења броја крава дошло је код малих и средњих газдинстава која нису у могућности да се даље развијају за тржишну производњу млека. Носиоци говедарске производње остају фармери који имају већи број грла јер су једноставно везани постојањем објекта, механизације и кредитним аранжманима за млекаре. Дугорочније гледано, у производњи млека бележи се сталан пад броја произвођача уз лагани раст откупљених количина млека.

На подручју општине Горњи Милановац налазе се три приватне млекаре које откупљују млеко од регистрованих пољопривредних газдинстава и прерађују у млечне производе.

Важно је знати да је млеко сектор који доноси највишу вредност примарне производње, а да се знатна количина млека не предаје млекарама већ се прерађује у традиционалне млечне производе. Ова чињеница је битна јер у њој лежи могућност за пласман производа од стране мањих пољопривредних газдинстава, али под условом подизања нивоа хигијенско-санитарних мера и услова производње традиционалних млечних производа као и обједињеног наступа индивидуалних произвођача.

Производња меса је такође суочена са структурним проблемима без јасне и предвидљиве националне политике подршке према овом сектору. Парадокс је да овај сектор има једну од највећих шанси у даљем поступку приближавања ЕУ, али ће истовремено бити изложен додатним притисцима и захтевима. Тов јунади се одвија у организацији правних лица при чему се прва фаза това одвија на газдинствима коопераната. Понуде меса из организоване производње индивидуалних произвођача нема иако постоје солидни капацитети за тов у индивидуалном сектору. Ова чињеница се мора искористити, ако се зна да се говеђе месо користи као животна намирница, као сировина за прерађивачку индустрију и као роба у међународној трговини.

Овчарство је грана сточарства која је такође у структурним проблемима без обзира на изузетан потенцијал овог краја за производњу јагњећег меса. Расна структура оваца је добро позната - сјеничка оплемењена и виртемберг. Простор који постоји за даље унапређење ове гране је обједињавање наступа индивидуалних произвођача у понуди јагњећег меса тим пре што постоје упити за ову робу, а технологија гајења је једноставна без високих захтева за улагањем. Као грана сточарства, последњих година показује велику експанзију кроз производњу квалитетног јагњећег меса дистрибуцијом локалној кланицама као и другим кланицама из окружења. Пољопривредници су подстакнути на ту врсту производње и због субвенција министарства за производњу меса.

Свињарство као грана сточарства није карактеристична за територију општине Горњи Милановац што не значи да нема успешних и савремених одгајивача. Ова производња је изразито цикличног карактера без обједињеног наступа индивидуалних произвођача.

Живинарство је од некада веома развијене гране сточарства у овом крају ослоњене на јаке привредне субјекте из ове области, сведено на индивидуалне произвођаче. И ова производња је изразито цикличног карактера без обједињеног наступа индивидуалних произвођача.

Пчеларство је грана са високим потенцијалом, али и специфичним карактеристикама: велики број одгајивача, организовани у два удружења („Матица“ и „Рудник“) који окупљају велики број чланова или без икаквог обједињеног наступа са својим производима у смислу количине, квалитета и континуитета за обједињену понуду на тржишту.

Говорећи о било којој грани сточарства, главна одлика су мале производне јединице, низак ниво производње по производној јединици и неорганизованост, што не може осигурати конкурентност пољопривредним произвођачима. Тржиште ових производа у нашој земљи се све више отвара што намеће јачу конкуренцију, а са друге стране се намећу све виши стандарди у хигијенско-санитарно-ветеринарским захтевима према нашим произвођачима.

Основне мере којима произвођачи могу деловати на поправљање положаја свог газдинства су спровођење одгајивачких програма као и остали видови рационализације производње. Главни носиоци ових активности су саветодавна служба и основне одгајивачке организације.

Механизација, опрема и објекти

На територији општине пољопривредне површине под минералним ћубривом износе 11658ha, а под чврстим стајњаком 6934ha. Што се тиче механизације, број двоосовинских трактора према попису из 2018. године на територији општине износи 3984. Постоји реално потреба за осавремењавањем механизације што се и постиже кроз субвенције за набавку механизације али и конкурсне и пројекте које реализује Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. Неке од мера предвиђених Стратегијом ће сигурно додатно допринети обнови механизације на пољопривредним газдинствима.

Радна снага

Према подацима добијеним од Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде 2023. године, на територији општине Горњи Милановац укупан број уписаних пољопривредних газдинстава износи 5.256. Од укупног броја газдинстава 1.345 су носиоци жене а код 3.887 газдинстава су носиоци мушкарци. Број лица млађих од 40 година као носилаца породичних пољопривредних газдинстава износи 564, док је број новорегистрованих газдинстава у 2022. години износио 254.

Организациони облик	Сва уписана газдинства	Сва активна газдинатва
Породично пољопривредно газдинство	5.232	4.985
Предузећа	10	10
Предузетници	8	8
Земљорадничке задруге	5	5
Пољопривредна газдинства са статусом правног лица	1	1
УКУПНО	5.256	5.009
Ново регистрована газдинства у 2022. години		254

Табела 5 Број регистрованих пољопривредних газдинстава⁴

Организациони облик	Мушкарци	Жене	Укупно
Породично пољопривредно газдинство	3.887	1.345	5.232

Табела 6 Популарна структура⁵

Организациони облик	Носилац газдинства=<40	Носилац газдинства>40	Укупно
Породично пољопривредно газдинство	564	4.668	5.232

Табела 7 Старосна структура⁶

Демографски процеси у општини на крају XX века, нарочито негативни демографски процеси као што су пад укупног броја становника, последњих деценија смањење наталитета и природног прираштаја, неравномеран распоред становништва, прекомерно пражњење села, пораст удела старачких домаћинстава, пораст броја домаћинстава без наследника смањују број радне снаге, а тиме и радну активност на пољопривредним газдинствима које резултира падом пољопривредне производње. Овакви демографски процеси резултирају и смањењем броја ћака у руралним

^{4,5,6} Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Сектор за информације од јавног значаја, 2023. година

срединама. Деца из сиромашних и ромских породица мање завршавају основну школу и више их се осипа током школовања, посебно на прелазу у 5. разред, што указује на постојање проблема недовољног схватања важности образовања. На територији општине имају четири градске основне школе и три сеоске.

Посебан проблем са квалитетом образовања у сеоским срединама су и сами програмски садржаји, веома удаљени од карактеристика сеоских средина, нису специфични за те средине и имају мало додирних тачака са животом људи у сеоским заједницама.

Број фарми и број грла као и начин њиховог узгоја табеларно су приказани у следећој табели:

Врста стоке	Број фарми	Број грла
КОНВЕНЦИОНАЛНА ПРОИЗВОДЊА		
Говеда	2.069	10.435
Овце и козе	2.324	39.663
Свиње	1.859	9.502
Коњи, магарци, миле и мазге	67	121
Живина и птице	1.795	41.768
Пчелиње друштво – кошница	346	10.293
Рибе	5	30.500
Животиње остале	8	826
УКУПНО конвенц. производња:	8.473	143.108
ОРГАНСКА ПРОИЗВОДЊА		
Говеда – органска производња	12	152
Овце и козе – органска производња	7	396
Свиње – органска производња	5	27
Живина и птице – органска производња	3	40
Пчелиње друштво – кошница – органска производња	1	30
УКУПНО органска производња:	28	645

Табела 8 Структура сточног фонда⁷

Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника

Веома снажан потенцијал који није искоришћен лежи у удружењима односно невладиним организацијама. Општина Горњи Милановац има неколико асоцијација-удружења која су директно окренута руралном окружењу, његовим потенцијалима, али и неговању и одрживом коришћењу ових ресурса. Најактивнија удружења су:

1. Удружење произвођача јагодичастог воћа „Виламет Сувобор“
2. Удружење „Воћари Рудничко-таковског краја“
3. Удружење малих произвођача Рудничко-таковског краја
4. Друштво пчелара Рудник
5. Друштво пчелара „Матица“ Горњи Милановац

⁷ Извор: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Сектор за информације од јавног значаја, 2023. година

6. Удружење воћара „Рудничанка“
7. Удружење „Шумадијски повртари“ Шилопај
8. Удружење „Туризам у селима Србије“

У самим селима су најбројнија удружења која су окренута спортским активностима, углавном фудбалски клубови и ловачка удружења. Удружења дају велики значај унапређењу пољопривредне производње на територији општине кроз едукације и скупове које организују. Представљају неискоришћени потенцијал за промоцију сеоских манифестација, туристичких потенцијала као и диверзификације пољопривредних активности на селу.

На територији општине налази се око 20 нових задруга. Средства за оснаживање њихових капацитета пласирана су од стране Министарства за бригу о селу и то за пет новооснованих задруга. Неопходно је подстакнути становништво које живи у сеоским срединама на удрживање и стварање услова за јачање њихових капацитета.

Трансфер знања и информација

Трансфер знања у области пољопривреде одвија се кроз систем формалног образовања од средњег образовања до докторских студија, такође путем различитих врста предавања и обука организованих од стране пољопривредне стручне службе. Постојећа структура и систем преноса знања нису довољно ефикасни и не успевају да адекватно задовоље потребе динамичнијег техничко-технолошког реструктуирања пољопривредног сектора. Корисници често информације прихватају са резервом и ретко се усуђују да инвестирају сопствена средства у стицање нових знања и вештина.

Несигурности корисника доприноси и то што трансфер знања који се врши у сврхе промоције нових производа и технологија, путем медија и на друге начине, може бити необјективан и усмерен превасходно на профит преносиоца. Организациони трансфер знања преко ПССС стиже до релативно малог броја корисника.

Могућности које пружају јавно-приватна партнерства и сарадња са Канцеларијом за пољопривреду Општинске управе Општине Горњи Милановац, омогућава пољопривредницима доступност конкретним мерама у развоју њихове производње. Општина Горњи Милановац од септембра 2016. године у оквиру Општинске управе има Канцеларију за пољопривреду која обавља послове израде програма мера као и програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта. Поред тога се бави пружањем хоризонталног протока информација од Министарства пољопривреде ка пољопривредницима у смислу субвенција, уредби, конкурса, помоћи приликом попуњавања образаца за дате субвенције, стручне и саветодавне помоћи.

Општина Горњи Милановац у складу са Лидер приступом и препорукама Европске уније за финансирање пројектата руралног развоја је од 2020. године успоставила партнерство са градом Чачком и формирана је Локално акциона група Чачак-Горњи Милановац чију је стратегију усвојило Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. Лаг ЧА-ГМ је препознат као носилац развоја и пружаће помоћ у наредном периоду становништву руралних делова територије коју покрива а у складу са Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју.

Природни ресурси и заштита животне средине

Преглед природних ресурса као што су шуме, водни ресурси и биодиверзитет. Идентификација потреба за очувањем и одрживим искоришћавањем природних ресурса, као и заштита од еколошких изазова.

На подручју општине Горњи Милановац истиче се брдско-планински рељеф. Рашчлањен је речним долинама Каменице, Чемернице, Дичине, Деспотовица и Груже. Овај предео се налази између планина: Маљен (970m), Сувобор(866m), Рајац (848m), Рудник (1132m), Јешевац (902m), Вујан (856m) и побрђа Каблара и Шиљковице.

Планине Рудик, Јешевац и Вујан припадају старим громадним планинама. Млађим, веначним планинама припадају Рајац, Сувобор, Маљен и побрђе Каблара и Шиљковице.

Брдско-планинског подручје формирају планине: Рудник на североистоку, Рајац и Сувобор на северу, Маљен на северозападу, висораван Гојне Горе и брдо Шиљковица на југозападу, Главаја, Галич и Рожањ на југу и Вујан и Јешевац на југоистоку. Посебне одлике рељефа су дугачке, непрекинуте косе, које се спуштају од Маљена, Сувобора и Рајца према чачанској котлини. Масив Рудника има доминантан положај у Шумадији. Највиша кота општине, а уједно и Шумадије је Цвијићев врх (раније Велики Штурац) са висином од 1132m. На Падине Вујна се пружају према Деспотовици и граде Брђанску клисуру. На јужној и југоисточној страни највише коте су врхови: Вујна (Велики Вујан 856m), Јешевца (Црни врх 902m) и Треске (763m). Низи део терена заузима централни део општине. Најниže тачке терена су на северу у долини Драгобиља (233m) и на југу у долини Деспотовице (258m). Општински центар је лоциран у нижем делу терена са просечном надморском висином од 329m. Поред централног дела општине, низих терена има и у долинама Каменице.

Од специфичних облика рељефа истиче се Острвица, која се налази на северозападним границима Рудника. Одликује се изразитом индивидуалношћу, специфичном морфолошком физиономијом и истакнутим висинским положајем у односу на околни рељеф. Има облик врло стрме купе са два неједнака зуба на врху. Интересантни облици рељефа поред Острвице су: Мокра пећина, Треска и клисуре Деспотовице, Каменице.

Клима подручја је умерено-континентална. Најхладнија, хумидна клима је у пределу врхова Рудника, нешто шире око врхова Рајца и у северозападном делу Богданице. Умерено-хумидна клима карактеристична је за делове Мајдана и Рудника који се налазе ближе врховима Рудника и у већем делу подручја Сувобора и Рајца. Најблажа, субхумидна клима је заступљена у делу Трудеља, Драгоља и Брђана. Благо хумидну климу имају остали делови територије. Од подручја Рудника хладније је подручје Сувобора, који је изложен северозападним струјањима ваздуха. Вредности средње годишње температуре ваздуха крећу се од $7,2^{\circ}\text{C}$ до 11°C . Средња годишња температура ваздуха у граду Горњем Милановцу је $9,8^{\circ}\text{C}$. На врховима Рудника она износи $7,7^{\circ}\text{C}$. Најнижа средња годишња температура забележена је на врху Сувобора $7,2^{\circ}\text{C}$, а највишу вредност (преко 11°C) има само део насељеног места Драгољ.

Трајање снега је од 80 до 120 дана у нижим и од 160 до 200 дана у вишим пределима. Просечна вредност релативне влажности ваздуха у Горњем Милановцу у току године износи око 77,8%. Најмања влажност је лети (69,4%), а највећа зими (85,4%). Просечна облачност износи 96 дана годишње и јавља се, углавном, у јесен и зиму. Дневно трајање сунчевог сјаја у лето је 9,3 сати, а у зиму 2,3 сата. Просечан број сунчаних сати годишње износи 2100.

Реке овог подручја нису велике по количини воде и површини слива. Мрежа неколико већих и многобројних мањих токова чини сливно подручје веома разуђеним, али не и довољно богатим водом. Највећа река је Каменица. Највећи број водених токова припада сливу Западне Мораве, а мањи део сливу Саве.

У подручју Сувобора и Маљена протиче река Каменица, која настаје на јужним падинама Дивчибара. Испод Сувобора, из Мокре пећине извире река Чемерница. Обе реке уливају се у Западну Мораву. Дичина извире у подножју Сувобора, протиче кроз Таково и улива се у Чемерницу.

На јужним падинама Рудника извире река Гружа која тече правцем запад–исток. Вододелница је Рудника и Јешевца. Деспотовица извире испод Рудника, на западној страни Цвијићевог врха и њен слив обухвата делове Рудника, Јешевца и Вујна. У делу Горњег Милановца према Чачку она пробија серпентинску масу Вујна и Илијака и гради Брђанску клисуру. Испод Цвијићевог врха извире и река Јасеница, која протиче у североисточном делу подручја. Драгобиљ и Качер простиру се у северном делу и припадају сливу Саве.

Рељеф са педолошким супстратом, заједно са хидролошком мрежом и климатским приликама, условио је значајну биолошку и предеону разноврсност. Предеона разноврсност условљена је динамиком рељефа, издигнутим косама, истакнутим видиковцима, распоредом шумских, травних и обрадивих површина, потоцима и мањим рекама, комплексима природних букових и храстових шума, борових култура ширег окружења Сувобора, пространим пањаџима и каменим пределима у сливовима река.

Површина под шумама износи око 33% од укупне површине општине. Најзаступљеније врсте су храст и буква. Храст заузима 52%, буква 23%, остали лишћари 16% и четинари 9% површине под шумом. На нашем подручју присутни су различити типови шума, а неки од њих су: шуме сладуна и цера; китњака; китњака и цера; брдске букве и планинске букве. У природном резервату „Велики Штурац”, који је лоциран недалеко од највишег врха планине Рудник, налази се шума планинске букве (*Fagetum moesiacaemontanum*), која представља један од ретких остатака некада богатих шума Рудника, па је ова површина заштићена као природна реткост која је значајна за очување генофонда поменуте заједнице. После шумске, најзаступљенији је ливадски тип вегетације.

Укупна површина државних и манастирских шума на територији ПО Горњи Милановац износи 12622,88ha, бруто дрвна запремина је 170876m³, укупан запремински прираст износи 55915m³. Просечна запремина по хектару је 14m³. Површина шума приватних власника износи 71019,97ha.

Биљни покривач се одликује богатом флором са око 900 врста биљака, међу којима је око 15 ретких и ендемичних врста. Лековитих биљака има око 100 врста. Утврђено је присуство око 85 врста гљива, од којих преко 50 представљају јестиве гљиве.

У животињском свету најбројнија група су птице (преко 120 врста) и сисари (око 50 врста). Од дивљачи која се гаји у ловиштима најзначајнији су: срна, дивља свиња и зец. У рекама је утврђено присуство 7 врста риба.

Инфраструктура и комуналне услуге

Процена постојеће инфраструктуре у општини, укључујући путну мрежу, водоснабдевање, канализацију, енергетску инфраструктуру и телекомуникације. Утврђивање недостатака и потреба за унапређење инфраструктуре.

Саобраћајна инфраструктура

Саобраћајно-географски положај Горњег Милановца је изузетно повољан с обзиром да кроз територију Општине Горњи Милановац пролази Аутопут Београд – Јужни Јадран који ће по завршетку свих фаза изградње представљати везу између Србије и Црне Горе, односно Београда и Јужног Јадрана, а у ширем контексту повезаће Румунију, Србију, Црну Гору и Италију. Аутопут Е763, такозвани Коридор 11, протеже се од Темишвара, преко Вршица, Београда, Љига, Горњег Милановца, Чачка, Пожеге, Подгориће, иде до Бара, а морским путем, преко Јадрана биће повезан са Баријем, у Италији.

Изградња више деоница Аутопута Е763 је у току, а у другој половини 2016. године завршена је и пуштена у употребу деоница Љиг – Прељина која највећим делом пролази кроз територију Општине Горњи Милановац, а петља за укључење односно искључење са Коридора 11 налази се у насељеном месту Таково. Радови су у току.

Територијом Општине пролази један од најважнијих друмских коридора у нашој земљи, Државни пут IV реда ознаке 22 тзв. „Ибарска магистрала“ (Београд – Љиг – Горњи Милановац – Прељина – Краљево – Рашка – Нови Пазар – Рибариће – државна граница са Црном Гором (границни прелаз Мехов Крш)), којим Горњи Милановац остварује везе са ближим и даљим окружењем. Западно од општине са истим правцем пружања (север–југ) трасиран је Државни пут IV реда ознаке 21 (Нови Сад – Ириг – Рума – Шабац – Коцељева – Ваљево – Косјерић – Пожега – Ариље – Ивањица – Сјеница), док је источно трасиран Државни пут IV реда ознаке 25 (Мали Пожаревац – Младеновац – Топола – Крагујевац) и Државни пут IV реда ознаке 46 (Равни Гај – Кнић – Мрчајевци). Горњи Милановац је на регионалном нивоу повезан са Тополом (преко Рудника) државним путем IIА реда ознаке 152 (Топола – Доња Шаторња – Рудник – Бућин Гроб), са Крагујевцом и Пожегом државним путем IIА реда ознаке 177 (веза са државним путем 21 – Честобродица – Гојна Гора – Прањани – Бершићи – Таково – Горњи Милановац – Неваде – Враћевшица – Баре – Крагујевац) и са Ваљевом државним путем IIА реда ознаке 176 (Ваљево – Брежђе) и државним путем IIВ реда ознаке 356 (Брежђе – Брезна – Срезојевци – Трбушани).

Овакав положај омогућио је повољне везе Општине са осталим деловима земље, директним повезивањем преко мреже државних путева првог реда, или посредним повезивањем преко разгранате регионалне путне мреже.

Електро мрежа

Конзум Општине Горњи Милановац се напаја електричном енергијом из ТС 110/35 kV "Горњи Милановац" која је у власништву предузећа "Електромрежа Србије". У њој су смештени један трансформатор снаге 31,5MVA и један снаге 16MVA, док се напајање напоном 110kV врши из два правца: далеководом број 182 Горњи Милановац - Пожега, и далеководом број 1183 Горњи Милановац - Чачак 3. Степен искоришћења ове трафостанице је 90%. На напонском нивоу 35kV ради 9 трафостаница којима се врши трансформација на напон од 10kV. Капацитети и степен искоришћења постојећих трафостаница 35/10kV су:

Мрежа 10kV је у градском језгру претежно кабловска са двостраним напајањем док је у приградским насељима и сеоском подручју претежно ваздушна и већим делом радијална. Мањи део градске и значајан део приградске мреже 1kv и 10kV реализован је на дрвеним стубовима па их је потребно заменити бетонским. Јавно осветљење постоји у већини насеља.

Телекомуникациона инфраструктура

Комутациона чворишта телекомуникационе мреже на подручју Општине Горњи Милановац чине чворна централа HOST Горњи Милановац и три удаљена степена RDLU Бресница, RDLU Неваде, RDLU Брђани, седам мултисервисних приступних чворова (MSAN-ова), седам крајњих централа, два FM-а, RDLU Прањани везан на HOST Чачак и три базне станице за бежичну (CDMA) фиксну телефонију. Већина од ових комутационих чворова има поред класичних телефонских приклучака и DSLAM опрему са ADSL прикључцима.

Тренутно су све комутационе тачке међусобно као и са вишим комутационим равнима повезане оптичким кабловима изузев MSAN-ова Брезова и Горњи Бранетићи, иако сви каблови нису довољног капацитета. Преко подручја у захвату плана протеже се део оптичког прстена R16 Крагујевац-Баре-Горњи Милановац-Чачак.

Реализацијом досадашњих планова развоја телекомуникационих капацитета на подручју Општине Горњи Милановац створени су услови за давање нових, широкопојасних сервиса (ADSL, брзи интернет, IPTV, дигитални водови великих битских протока) са тенденцијом давања комплетне "triple-play" услуге.

Инсталисана примарна ТТ мрежа у градском подручју је подземна и великим делом каблови су постављени у кабловску канализацију. Главни каблови су у овом тренутку довољног капацитета, а даљом децентрализацијом приступне мреже кроз инсталацију нових мултисервисних приступних чворова (MSAN) скратиће се претплатничка петља и добити нове резерве у дистрибутивној мрежи на постојећим кабловима, а које ће се користити за напајање нових претплатника.

Секундарна мрежа је у градском подручју највећим делом бакарна и тренутно задовољава потребе корисника за основним сервисима. На сеоском подручју разводна мрежа реализована је углавном ваздушним водовима док је око 30% реализовано подземним кабловима. Сви комутациони објекти су са даљинским надзором и управљањем, а већих проблема у функционисању система нема. У захвату плана постоји дванаест базних станица мобилне телефоније у раду.

Водопривредна инфраструктура

Градско насеље Горњи Милановац се снабдева водом из четири система: Бањанског, Брезанског, Вујанског и Регионалног водоводног система „Рзав“.

Извориште Бањанског система чине три врела и тиролски захват на реци Дичини. После пречишћавања, вода се одводи до дистрибуционог резервоара „Срчаник“. Из њега вода иде у градску мрежу и резервоар „Парац“. Минимална издашност овог система износи 50–70l/s.

Извориште Брезанског система чине три врела. Вода се после хлорисања допрема до потрошача и резервоара „Поњавићи“. Минимална издашност овог система се креће око 10l/s.

Капацитет изворишта „Вујан“ износи 6–8l/s. Вода се гравитацијом допрема у резервоар „Вујан“. У исти резервоар се допрема вода са бунара „Млаковац“, када је у погону. Воду са овог изворишта користи мали број домаћинстава у јужном делу града, као и припадајућа привреда.

Вода из регионалног система „Рзав“ се допрема у резервоар „Нешковића брдо“ и из њега потрошачима. Просечан капацитет у летњем периоду је око 100l/s. Максимална количина из овог система је сада лимитирана на 150l/s. Садашња укупна производња воде се креће око 180l/s. Ова количина воде не може да подмири у сваком тренутку потребе Горњег Милановца за водом. Са градских водоводних система се снабдевају водом и насеља: Брезна, Горњи Бањани, Доњи

Бранетићи, Врчани, Бершићи, Таково, Савинац, Клатичево, Калиманићи, Јутовница, Луњевица, Грабовица и Брђани. Остале насеља на територији општине се снабдевају водом са преко хиљаду локалних водовода и око 1500 бунара.

Према подацима РЗС из 2014. године, укупна дужина водоводне мреже износи 727km, а укупан број домаћинстава која су прикључена на водоводну мрежу износи 11308.

Просторним планом РС и Водопривредном основом РС предвиђено је трајно решење водоснабдевања Горњег Милановца прикључењем на Западноморавско-рзавски регионални водоводни систем на који је Горњи Милановац већ прикључен. Када се на Рзаву изграде акумулације, Горњем Милановцу ће бити доступно са овог система око 350l/s, што са локалним извориштима воде задовољава потребе општине за водом.

За потребе решавања водоснабдевања општине Горњи Милановац урађена је „Претходна студија оправданости са генералним пројектом снабдевања водом насеља општине Горњи Милановац“. Овом документацијом је констатовано да општина нема нових локалних извора водоснабдевања и у овом моменту решење питања водоснабдевања лежи у рационалном коришћењу ових изворишта уз коришћење регионалног система „Рзав“, са истовременим спровођењем санитарне заштите локалних изворишта водоснабдевања и реконструкцијом постојећих објеката водоснабдевања. Извршена је подела на осам група водоснабдевања и то: Брђани, Горњи Милановац (Горњи Милановац, Луњевица, Јабланица, Грабовица, Неваде, Велереч, Брусница, Таково, Шаране и Семедраж), Враћевшица (Горња Врбава, Доња Врбава, Бело Поље, Доња Црнућа, Враћевшица, Прњавор, Горња Црнућа и Липовац), Рудник (Сврачковци, Мајдан, Рудник, Мутањ, Брезовица, Заграђе, Рељинци, Угриновци, Џерова, Давидовица, Варнице, Трудељ и Драголј), Триповац (Клатичево, Јутовница, Накучани, Шилопај, Крива Река, Калиманићи, Врчани, Ручићи и Больковци), Бањани (Полом, Горњи Бањани, Горњи Бранетићи, Лозањ, Озрем, Љеваја, Доњи Бранетићи и Синошевићи), Брезна (Теочин, Брајићи, Брезна, Бершићи, Дренова и Лочевци) и Прањани (Прањани, Дружетићи, Каменица, Гојна Гора, Богданица, Леушићи, Срезојевци и Коштунићи). Због великог обима радова предвиђена је фазна реализација.

Одвођење отпадних вода

Систем за одвођење отпадних вода градског насеља Горњи Милановац је сепаратан. Санитарне отпадне воде се организовано одводе мрежом фекалне канализације до примарног фекалног колектора, који иде поред реке Деспотовице, и ниме до постројења за пречишћавање отпадних вода. Пречник фекалног колектора се креће од Ø 400 до Ø 1000mm. Постојећа мрежа може да задовољи будуће потребе одвођења отпадних вода. Атмосферске воде одводе се кишном канализацијом из најужег центра насеља, а која се последњих година са реконструкцијом градских улица шири. Из осталих делова насеља атмосферске воде отичу површински.

У осталом делу општине канализациона мрежа делимично је урађена у насељу Рудник. Санитарне отпадне воде се уводе у септичке јаме, углавном непрописне или се директно изливају у водотокове. Конфигурација терена и већином разбијен тип сеоских насеља отежавају њихово каналисање и захтевају доста велике инвестиције за реализацију система.

Према подацима РЗС из 2014. године укупна дужина канализационе мреже износи 181km, а укупан број домаћинстава која су прикључена на канализациону мрежу износи 11040.

Регулација водотокова

На реци Дичини у Горњим Бањанима изграђена је насута брана и формирана је акумулација намењена за трансформацију поплавног таласа, заустављање наноса, наводњавање и водоснабдевање. На ушћу Јазинског потока у Мајданску реку изграђена је микроакумулација за потребе производње струје и наводњавања. На Злокућанској реци изграђена је микроакумулација за потребе флотације руде.

Управљање чврстим комуналним отпадом

У општини Горњи Милановац сакупљање чврстог комуналног отпада је организовано од стране ЈКП „Горњи Милановац“. Отпад се одлаже на савременој санитарној депонији „Вујан“. Садашње стање капацитета депоније је 12000m³, а процењен век депоније је око 15 година. Смеће се преузима од физичких лица са површине од 593263,95 m² и привреди са површине од 234 517,11 m².

Потенцијали: – Постојање савремене депоније– Положајне повољности за проширење постојећих и изградњу нових комуналних зона и локација, постојање локација за адекватно сортирање отпада

Друштвени аспекти и заједница

Анализа друштвених фактора као што су образовање, здравствена заштита, култура, социјалне услуге и друштвена инклузија. Идентификација потреба заједнице и идентификација области где је подршка највише потребна.

Горњи Милановац је општина која пуну пажњу поклања својим грађанима када је у питању образовање, социјална заштита, здравство и образовање.

Социјална заштита

Социјална заштита Горњег Милановца је гарант социјалне правде, једнаких шанси и грађанске партиципације. Ово је идеја на којој је заснован, односно на којој је постављен темељ Стратешког плана социјалне заштите општине Горњи Милановац који има за циљ побољшање услова живота социјално угрожених и социјално изолованих суграђана кроз ефикасније и квалитетније пружање разноврсних услуга. Стратешки план је направљен како би се унапредио начин решавања проблема из области социјалне заштите у општини Горњи Милановац коришћењем нових принципа рада и партнериства свих актера који имају одговорну улогу у креирању социјалне заштите. Кључне институције и организације које имају утицај на развој и спровођење социјалне заштите су: Локална самоуправа, Центар за социјални рад, НЗС, ОО Црвеног крста, Муп-ПС Горњи Милановац, Школе, Дом здравља и Општа болница, Повереништво комесаријата за избеглице, Разна удружења Рома, пензионера, инвалида.

Здравствена заштита

Законом о здравственој заштити (Сл. гласник РС бр.107/05 и 72/09) предвиђено је да здравствену делатност на примарном нивоу обављају Домови здравља. На основу члана 47. истог Закона, Влада Републике Србије донела је Уредбу о Плану мрежа здравствених установа, по којој се у општини Горњи Милановац предвиђа оснивање и постојање Домова Здравља. Сходно наведеном, Скупштина општине Горњи Милановац својом одлуком од 2008. године основала је Дом Здравља Горњи Милановац, као установу која врши здравствену заштиту на примарном нивоу. Делатност Дома здравља је пружање услуга из обима обавезне здравствене заштите за све категорије становништва из следећих области: хитне медицинске помоћи, опште медицине, педијатрије, гинекологије, поливалентне патронаже, медицине рада и стоматологије.

Мрежа здравствених станица и амбуланти на територији општине обезбеђује примарну здравствену заштиту свим становницима наше општине, како градског, тако и сеоског подручја. Секундарни, виши ниво здравствене заштите обезбеђује Општа болница у Горњем Милановцу.

Образовни капацитети

Целокупан образовно-васпитни рад који се остварује у предшколској установи, основним и средњим школама заснован је на законским актима.

Предшколска установа је сачињена од шест радних јединица од којих су четири у граду а две у сеоским срединама (Рудник и Прањани).

Основно образовање и васпитање на територији општине Горњи Милановац организује се у оквиру 7 основних школа у оквиру којих постоји 29 издвојених одељења. Према подацима одељења за друштвене делатности у школској 2023/2024 години на подручју општине има 2915 ученика у 141 одељењу у седам основних школа. У сеоским школама број ђака је: Прањани-204, Рудник-146 и Таково-173. Локална самоуправа учествује у пружању пуне подршке и сарадњи са школама при организовању трибина за едукацију ученика и родитеља, као и при организовању активности у циљу примене Конвенције о правима детета и заштити права деце у локалној средини.

Средње образовање организује се у три средње школе и то:

- Гимназија „Таковски устанак“,
- Економско трговачка школа „Књаз Милош“
- Техничка школа „Јован Жујовић“

У складу са започетом реформом средњег стручног образовања у Републици Србији, милионачке средње школе кренуле су у реформу сопствених организација, ради унапређења квалитета образовно-васпитног рада и увођења нових садржаја, профиле као и програма образовања. Даљи развој и усавршавање мрежа средњих школа на територији општине Горњи Милановац засниваће се, како на укупним економским и привредним карактеристикама нашег подручја, тако и на географским, демографским и културним специфичностима наше локалне заједнице.

Кроз дубинску анализу ових кључних тачака, стратегија добија чврсту основу која омогућава прецизно усмеравање ресурса и напора у циљу унапређења руралних области општине Горњи Милановац. Ова анализа ће помоћи да се идентификују снаге и слабости, могућности и претње (SWOT анализа) руралног развоја, чиме ће стратегија постати свеобухватна и прилагодљива за постизање жељених циљева.

Подршка локалне самоуправе пољопривреди и руралном развоју

У оквиру локалне самоуправе постоји Канцеларија за пољопривреду чија недлежности су послови пољопривреде и руралног развоја.

Канцеларија за пољопривреду обавља послове Општинске управе који се односе на:

1. Израду предлога пројекта и програма у области пољопривреде, посебно израде пољопривредне основе и годишњих програма заштите уређења и коришћења пољопривредног земљишта, општих и оперативних планова од поплава и ерозије;

2. Пружа стручну помоћ физичким лицима при регистрацији пољопривредних газдинстава; и остваривању права на субвенције;

3. Решава по захтевима за промену намене пољопривредног земљишта;

4. Издаје водопривредне сагласности и водопривредне дозволе за објекте и радове у складу са овлашћенима општине;

5. Прати конкурсне, програме, пројекте из области пољопривреде;

6. Припрема програм субвенционисања пољопривредне производње у сарадњи са Одбором за пољопривреду и село;

7. Врши послове на обезбеђивању противградне заштите из надлежности општине; припрема нацрте одлука и других аката из области пољопривреде;

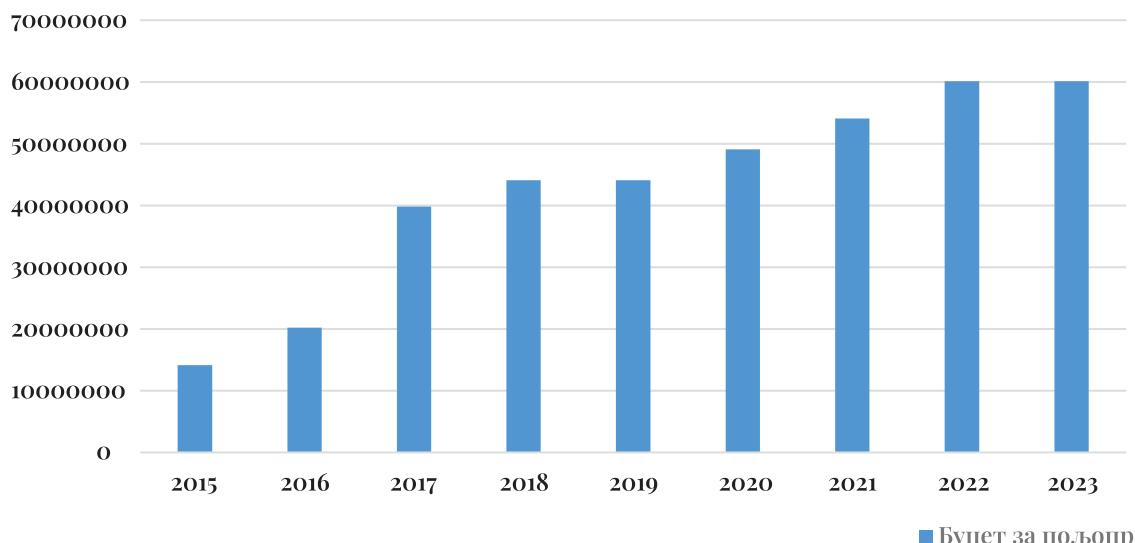
8. Припрема планове и програме унапређења развоја појединачних области пољопривреде;

9. Остварује сарадњу са пољопривредним удружењима;

10. Организује, самостално или у сарадњи са другим заинтересованим лицима стручне и образовне скупове;

11. Оснива информативно-документациону базу података од значаја за промовисање, деловање и развој пољопривреде

Канцеларија од 2015. године припрема и реализује Програм мера подршке пољопривреди и руралном развоју уз сагласност ресорног Министарства и приметан је раст издавања за подстицаје по основу Програма мера за пољопривреду и рурални развој из године у годину што се види и из приложене табеле.

Слика 5 Буџет за пољопривреду 2015-2023

Општина Горњи Милановац је у периоду од 2015-2023 у Меру Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава уложила 314.141.000,00 милиона динара и то је убедљиво у буџету најзаступљенија мера кроз коју су пољопривредници у највећој мери инвестирали у обнову механизације и опреме, набавку животиња и подизање засада. Поред ове мере, у знатно мањем износу али је заступљена и Мера Управљања ризицима у пољопривреди што показује постојање свести о проблемима са којима се суочавају пољопривредници и потребом за подршком управљању ризицима у производњи. Од регреса, заступљена је подршка вештачком осемењавању у износу од 2000 динара по јуници/крави.

Дугогодишњим улагањем у подизање капацитета примарне производње кроз инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава, створена ја одлична основа за креирање стратегије и увођење мера које ће диверсификовати руралну економију и реорганизовати приступ подршци развоја пољопривреде.

SWOT анализа

Снаге (Strengths)	Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none">■ Богата природна и културна баштина: Општина располаже обимном природном и културном баштином која може привући туристе и обогатити локалну културу и идентитет.■ Пољопривредни потенцијал: Земљиште општине је плодно, а клима подобна разним областима пољопривреде. Ово отвара врата за развој пољопривреде и производње хране.■ Близина Београда: Приступ главном граду Србије, Београду, омогућава лакши приступ већим тржиштима, потенцијалним инвеститорима и ресурсима.■ Локални привредници и занати: Локални привредници и занатлије представљају основу заједнице, приносе локалној економији и чувају традиционалне вештине и знања.■ Културни догађаји и традиција: Организација културних догађаја може привући посетиоце из других области и подстаки економске прилике.■ Разноврсни пејзажи: Разнообразни пејзажи, укључујући планине, реке и шуме, нуде различите могућности за туризам и рекреацију.■ Традиционални производи и гастрономија: Локална храна и традиционални производи могу привући туристе и промовисати локалну културу, истовремено подржавајући локалну економију.■ Локални ресурси за еколошки одржив развој: Коришћење локалних ресурса за развој еколошких одрживих иницијатива, као што су обновљиви извори енергије, може допринети дугорочној одрживости општине.	<ul style="list-style-type: none">■ Недостатак инфраструктуре: Оскудна модерна инфраструктура, као што су путеви, водовод и канализација, може отежати привлачење инвестиција и одржив економски развој.■ Ниска образовна структура становништва: Ограничена доступност високог образовања ограничава могућности за развој високотехнолошких индустрија и услуга.■ Демографски проблеми (старење становништва и депопулација): Општина се сусреће са старијим становништвом и проблемом депопулације, што може утицати на одрживост сеоске заједнице и доступност радне снаге.■ Висока незапосленост: Незапосленост може бити изазов за локалну економију и квалитет живота становништва.■ Ограничен приступ финансијским ресурсима за развој: Недостатак средстава и финансијске подршке може ометати имплементацију развојних пројеката.■ Зависност од традиционалних индустрија: Зависност од традиционалних сектора економије може учинити општину неспремном на промене на тржишту.■ Недостатак модерних технолошких ресурса: Недостатак приступа савременим технологијама може ограничити иновације и конкурентске предности.■ Недостатак диверзификације економије: Фокус на ограничен број сектора може отежати опоравак од економске кризе.

Прилике (Opportunities)

- Развој туризма на основу културних и природних атракција: Развој туризма може створити нова радна места и повећати приход кроз привлачење туриста.
- Инвестиције у модернизацију пољопривреде и агробизниса: Модернизација пољопривреде и развој агробизниса може повећати производњу и извоз пољопривредних производа.
- Развој обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности: Инвестиције у обновљиве изворе енергије и енергетску ефикасност могу смањити трошкове енергије и негативан утицај на животну средину.
- Диверзификација економије кроз нове индустрије: Развој нових сектора економије може створити нове пословне прилике и смањити зависност од традиционалних индустрија.
- Привлачење инвестиција из других региона или из иностранства: Привлачење инвестиција из других региона може донети капитал и економске ресурсе за развој.
- Повећање образовне структуре становништва: Повећање нивоа образовања становништва може створити боље услове за иновације и висококвалификоване послове.
- Партнерства са другим општинама и организацијама: Партнерства са другим општинама и организацијама могу донети додатне ресурсе и економске прилике.
- Побољшање приступа финансијским средствима и грантовима: Унапређење приступа финансијским средствима може подржати развој пројеката и иницијатива.

Претње (Threats)

- Глобална економска нестабилност: Промене на светском економском тржишту могу утицати на инвестиције, трговину и привреду општине Горњи Милановац.
- Климатске промене и природне катастрофе: Промене у климатским условима и природне катастрофе, као што су поплаве или суше, могу озбиљно оштетити пољопривреду и инфраструктуру.
- Конкуренција са другим регионима или општинама: Конкуренција за инвестиције, туризам и ресурсе може бити изазовна и захтевати ефикасну стратегију.
- Промене у законодавству и регулативама: Промене у законодавству и регулативама могу захтевати прилагођавање и додатне ресурсе за усаглашавање.
- Ограничен приступ ресурсима као што су вода и енергија: Недостатак приступа виталним ресурсима може ожежити свакодневни живот и пословање.
- Социо-економске неједнакости у заједници: Неједнакости у друштву могу стварати социјалне тензије и ожежити равномеран економски развој.
- Могући губитак традиционалних вредности и културе: Глобализација и модернизација могу довести до губитка традиционалних вредности и културних идентитета.
- Демографске промене које утичу на радну снагу: Старење становништва и депопулација могу створити недостатак радне снаге и иззврати проблеме у одржавању привредне активности.

Визија, мисија и циљеви руралног развоја

Визија о будућем развоју руралног подручја

Визија општине Горњи Милановац је стварање динамичних, одрживих и благостања темељених руралних области које цене своје културно наслеђе, штите природне ресурсе и пружају обиље прилика за живот, рад и рекреацију својим становницима. Будући рурални развој општине Горњи Милановац осликоваће синергију између традиције и иновација, постављајући општину као пример уравнотеженог регионалног развоја.

Мисија општине Горњи Милановац у руралном развоју

Мисија општине Горњи Милановац је да подржи, охрабри и омогући свеукупан развој својих руралних подручја кроз ефикасно планирање, ресурсно усмеравање и партнерство са локалном заједницом. Наша мисија обухвата промоцију одрживог коришћења ресурса, повећање прихода и квалитета живота руралних становника, као и очување културне и природне баштине.

Стратешки правци руралног развоја

Идентификација кључних сектора за развој

1. Пољопривреда:

Пољопривреда је основна делатност руралних области општине Горњи Милановац. Развој ове области има потенцијал за повећање прихода руралног становништва и осигурање локалних извора хране.

2. Рурални туризам:

Природна лепота, културно наслеђе и традиција општине Горњи Милановац нуде могућности за развој руралног туризма. Разнолика понуда руралних доживљаја може привући посетиоце и створити нова радна места.

3. Инфраструктура и повезаност:

Унапређење инфраструктуре, укључујући путну мрежу, водоснабдевање и енергетску инфраструктуру, кључно је за подршку економском расту и побољшању квалитета живота руралног становништва.

Детаљан опис сваког сектора

1. Пољопривреда:

- Стане: Пољопривреда се бави претежно традиционалним усевима и сточарством. Постоје изазови у приступу савременим техникама, маркетингу и приступу тржишту.
- Потенцијал: Земљиште и климатски услови пружају могућности за разноврсну производњу, укључујући органску пољопривреду и висококвалитетне производе.
- Изазови: Недостатак модерних техника, приступа финансијама, сезонске флуктуације прихода.

■ Циљеви и мере:

- Повећање сточног фонда
- Унапређење система подршке и информисања пољопривредника
- Стварања већих и функционалнијих поседа који ће омогућити боље коришћење ресурса, модернизацију метода производње и подршку одрживом развоју руралног простора
- Израђени пројекти типских објеката за смештај животиња
- Повећање обима производње органских производа за 30% у наредних 5 година.
- Организација радионица о модерним пољопривредним техникама за пољопривреднике.
- Обезбеђивање субвенција и кредита за развој пољопривреде.

2. Рурални туризам:

- Станје: Постојећа туристичка понуда није довољно разнолика и промовисана. Локална заједница није у потпуности укључена у развој туристичке инфраструктуре.
- Потенцијал: Природна лепота, културна баштина и традиционална занатска производња нуде основу за креирање атрактивних руралних туристичких дестинација.
- Изазови: Недостатак инфраструктуре, недовољна обученост локалних понуђача услуга, недовољна промоција.

- Циљеви и мере:

- Подизање капацитета људских ресурса за потребе развоја туризма
 - Унапређење инфраструктурних и инвестиционих услова за развој туризма уз очување животне средине
 - Развој конкурентности туристичке понуде општине Горњи Милановац
 - Јачање интерсекторске и међусекторске сарадње
 - Стварање предуслова за адекватну тржишну позиционираност и видљивост општине Горњи Милановац на туристичком тржишту

3. Инфраструктура и повезаност:

- Станје: Постојећи путеви су често неадекватни, а инфраструктура за водоснабдевање и електричну енергију заостаје за потребама становништва.
- Потенцијал: Унапређење инфраструктуре може повећати доступност ресурса, привући инвестиције и побољшати животни стандард становника.
- Изазови: Недостатак средстава, сложеност инфраструктурних пројеката, дугорочна одрживост.

- Циљеви и мере:

- Реконструкција путева у руралним областима.
 - Повећање доступности воде за становништво руралних насеља.
 - Побољшање доступности брзог интернета у руралним подручјима.

Кроз дефинисање ових стратешких праваца, општина Горњи Милановац ствара оквир за усмеравање развојних активности у руралним областима. Ови сектори су кључни за унапређење квалитета живота, економске одрживости и очување идентитета руралног подручја.

Друмски саобраћај има примарни значај на територији општине Горњи Милановац, па тако опремање и модернизација инфраструктуре у вези са њима представљају најбитнију активност у наредном периоду. Према подацима одељења за Лер и инвестиције током 2023. године уговорене су активности на путној сеоској инфраструктури и то у шест сеоских месних заједница за локалне путеве укупне дужине 3959 м укупне вредности 30,5 милиона динара као и некатегорисаних путева у дужини од 5923 м укупне вредности 46,5 милиона динара са ПДВ-ом.

Уз помоћ Министарства за заштиту животне средине, општина је добила средства за реализацију пројекта „Чиста Србија“ за изградњу канализационе мреже како на сеоском тако и на градском подручју. Ова мрежа ће се градити на укупно девет локација, пет градских и четири сеоске. Обухвата укупно 14,7 km канализационе и 0,8 km водоводне мреже и у те сврхе добијена су средства у износу од 500 милиона динара. Сеоске локације су Млаковац, Враћевшица, Велереч, Прањани и Рудник, као и две улице на градском подручју.

Циљеви стратегије руралног развоја

На основу анализе стања, фокус група и анализе главних актера у руралном развоју Општине Горњи Милановац дефинисани су општи и посебни циљеви руралног развоја.

Општи циљ руралног развоја Општине Горњи Милановац:
Подизање квалитета живота и унапређење одрживости руралних области.

Посебни циљеви:

- Повећање одрживе пољопривредне производње и прихода руралног становништва.
- Диверсификација туристичке понуде и привлачење посетилаца.
- Унапређење основних инфраструктурних услова за руралне области.

Ови циљеви су оријентирни који ће водити напоре ка постизању жељених промена и унапређењу руралних области општине Горњи Милановац. Кроз њихову интеграцију у стратегију, општина ствара чврст оквир за усклађивање активности, ресурса и временских оквира како би се постигао одржив, равнотежан и просперитетан рурални развој.

Идентификовање мера за постизање циљева стратегије руралног развоја

Сектор: Пољопривреда

Циљ: Повећање одрживе пољопривредне производње и прихода руралног становништва.

Мера 1: Организација едукативних радионица за пољопривреднике

- Одговорност: Локална пољопривредна саветодавна служба
- Ресурси: Стручњаци, простор за радионице
- Временски оквир: Прва година
- Трошкови: Трошкови превоза, материјала за радионице
- Извор финансирања: Локални буџет, донације

Мера 2: Промоција органске пољопривреде и еколошких пракси

- Одговорност: Удружење пољопривредника
- Ресурси: Материјали за промоцију, стручњаци за екологију
- Временски оквир: Прва и друга година
- Трошкови: Штампање брошура, трошкови презентација
- Извор финансирања: Локални буџет, грантови

Мера 3: Развој система за размену информација о тржишту и система подршке за добијање субвенција

- Одговорност: Удружење пољопривредника, општинска управа
- Ресурси: ИТ ресурси, мрежа за комуникацију
- Временски оквир: Друга и трећа година
- Трошкови: Развој ИТ платформе, обука корисника
- Извор финансирања: Локални буџет, донације

Мера 4: Подршка младим пољопривредницима

- Одговорност: Општинска пољопривредна служба
- Ресурси: Стручњаци, простор за радионице
- Временски оквир: Континуирано
- Трошкови: Телекомуникациони трошкови, едукација
- Извор финансирања: Локални буџет, буџет пољопривредне службе

Мера 5: Квалитативно и квантитативно побољшање сточног фонда

- Одговорност: Општинска управа за пољопривреду
- Ресурси: Административни капацитети

- Временски оквир: Прва и друга година
- Трошкови: субвенција
- Извор финансирања: Локални буџет, буџет пољопривредне службе

Мера 6: Субвенционисана камата на пољопривредне кредитите

- Одговорност: Општинска управа за пољопривреду
- Ресурси: Административни капацитети, информатички систем
- Временски оквир: Прва и друга година
- Трошкови: камата
- Извор финансирања: Локални буџет, буџет пољопривредне службе

Мера 7: Организација студијских путовања и едукативних радионица за пољопривреднике

- Одговорност: Локална пољопривредна саветодавна служба
- Ресурси: Стручњаци, организатори путовања и радионица
- Временски оквир: Прва година, друга, трећа година
- Трошкови: Трошкови превоза, смештаја, закупа простора
- Извор финансирања: Локални буџет, донације

Мера 8: Стварања већих и функционалнијих поседа који ће омогућити боље коришћење ресурса, модернизацију метода производње и подршку одрживом развоју руралног простора

- Одговорност: Локална пољопривредна саветодавна служба
- Ресурси: Стручњаци
- Временски оквир: Прва година – пета година
- Трошкови: Трошкови реализације пројекта комасације
- Извор финансирања: Локални буџет, донације

Мера 9: Израђени пројекти типских објеката за смештај животиња

- Одговорност: Локална пољопривредна саветодавна служба
- Ресурси: Стручњаци за израду пројекта
- Временски оквир: прва година
- Трошкови: Трошкови израде пројектне документације
- Извор финансирања: Локални буџет, донације

Сектор: Рурални туризам

Циљ: Диверсификација туристичке понуде и привлачење посетилаца.

Мера 1: Креирање тематских туристичких ruta

- Одговорност: Туристичка организација, локални водичи
- Ресурси: Стручњаци за туризам, мапирање
- Временски оквир: Прва и друга година
- Трошкови: Дизајн и штампање мапа, радионице за водиче
- Извор финансирања: Локални буџет, грантови

Мера 2: Развој сеоских смештаја

- Одговорност: Локални угоститељи, удружење туристичких понуђача
- Ресурси: Инвеститори, адаптација простора
- Временски оквир: Друга и трећа година
- Трошкови: Адаптација објеката, маркетинг смештаја
- Извор финансирања: Приватна улагања, локални буџет

Мера 3: Организација манифестација и културних догађаја

- Одговорност: Туристичка организација, локалне културне организације
- Ресурси: Организациони тим, културни садржаји
- Временски оквир: Континуирано
- Трошкови: Организација догађаја, промоција
- Извор финансирања: Локални буџет, спонзорства

Мера 4: Едукативни програми за посетиоце

- Одговорност: Туристичка организација, локални водичи
- Ресурси: Едукативни материјали, стручњаци за локалну историју
- Временски оквир: Прва и друга година
- Трошкови: Развој едукативних материјала, обуке водича
- Извор финансирања: Локални буџет, грантови

Мера 5: Развој авантуристичких активности у природи

- Одговорност: Локални туристички партнери, спортски клубови
- Ресурси: Спортски реквизити, стручњаци за екстремне спортиве
- Временски оквир: Друга и трећа година
- Трошкови: Набавка опреме, оспособљавање инструктора
- Извор финансирања: Локални буџет, приватни сектор

Сектор: Инфраструктура и повезаност

Циљ: Унапређење основних инфраструктурних услова за руралне области.

Мера 1: Реконструкција главних путева у руралним насељима

- Одговорност: Општинска управа за инфраструктуру, извођачи радова
- Ресурси: Грађевинске фирме, механизација
- Временски оквир: Друга и трећа година
- Извор финансирања: Локални буџет, националне субвенције

Мера 2: Побољшање водоснабдевања и санитарне инфраструктуре

- Одговорност: Комунално предузеће, општинска управа
- Ресурси: Техничка опрема, инжењеринг услуге
- Временски оквир: Прва и друга година
- Извор финансирања: Локални буџет, кредити

Мера 3: Проширење приступа интернету и сигурној комуникацији инфраструктуре

- Одговорност: Општинска управа, провајдери интернет услуга
- Ресурси: Техничка опрема, информатички специјалисти
- Временски оквир: Прва и друга година
- Извор финансирања: Локални буџет, сарадња са информатичким компанијама

Мера 4: Обнова и проширење вртића и школа

- Одговорност: Општинска управа, образовне институције
- Ресурси: Извођачи радова, образовни кадрови
- Временски оквир: Трећа и четврта година
- Извор финансирања: Локални буџет, донатори

Мера 5: Изградња и опрема спортских и рекреативних центара

- Одговорност: Општинска управа за спорт, спортски клубови
- Ресурси: Грађевинске фирме, спортска опрема
- Временски оквир: Друга и трећа година
- Извор финансирања: Локални буџет, спонзорства

Оцењена цена и извор финансирања сваке активности зависе од специфичних околности и ресурса општине Горњи Милановац. Кроз прецизно дефинисане активности, одговорности, ресурсе и временске оквире, општина ће бити у могућности да планира и спроводи акционе кораке са јасним циљевима. Ово такође омогућава транспарентност у расподели ресурса и праћењу напредка кроз реализацију акционог плана руралног развоја.

Одрживост и заштита животне средине

Мере за очување природних ресурса и животне средине:

Употреба одрживих пољопривредних пракси:

- Промоција органске пољопривреде и смањење употребе хемијских ћубрива и пестицида.
- Подстицање ротационих усева и плодореда ради очувања плодности земљишта.

Рехабилитација и заштита водених ресурса:

- Имплементација програма за одржавање и ревитализацију водотока, укључујући спречавање загађења.
- Промоција одрживих пракси наводњавања ради ефикасног коришћења воде.

Промоција агрощумарства:

- Подстицање садње дрвећа и формирање шумских појасева како би се спречила ерозија тла и очувала биодиверзитета.

Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије:

- Подстицање коришћења обновљивих извора енергије као што су соларна енергија и биомаса.
- Едукација о енергетској ефикасности у пољопривредној и туристичкој производњи.

Промоција одрживог коришћења ресурса у руралном развоју:

Образовање и свест становништва:

- Организација едукативних програма о важности очувања природе и заштити животне средине.
- Укључивање еколошких тема у школске програме и јавне кампање.

Подршка еколошким иницијативама:

- Финансијска подршка и признање за предузетнике и организације које се баве еколошким пројектима.
- Организација такмичења и награда за иновативне еколошке решења.

Регулација и правила:

- Доношење и спровођење закона, правила и одлука који подржавају одрживост, заштиту природе и животне средине.
- Постављање стандарда за еколошке стандарде у пољопривреди и туризму.

Иницијативе за рециклажу и смањење отпада:

- Подстицање рециклаже и употребе рециклираних материјала у пољопривреди, изградњи и туризму.
- Организација кампања за смањење употребе пластике и промоцију алтернативних материјала.

Очување природних ресурса и заштита животне средине су кључни за дугорочну одрживост руралних области. Кроз одрживе праксе и промоцију еколошке свести, општина Горњи Милановац може осигурати да се развој одвија на начин који не нарушава природну равнотежу и доприноси дугорочном благостању локалне заједнице.

Акциони план

Акционим планом предвиђене су конкретне мере које ће се предузети ради обезбеђења услова да се циљеви Стратегије реализују, одређени су носиоци и партнери за спровођење тих мера, као и рокови и средства за њихово спровођење.

Акциони план

Сектор: Пољопривреда

ОПШТИ ЦИЉ		Повећање одрживе пољопривредне производње и прихода руралног становништва						
Показатељ нивоа ефекта општег циља		Повећање броја регистрованих пољопривредних газдинстава						
Почетна година		2024		Година реализације	2029			
Полазна вредност		4946		Циљана вредност	5500			
1. Посебан циљ		Унапређење знања и вештина руралног становништва						
Показатељ исхода на нивоу посебног циља		Број учесника предавања, радионица, студијских путовања и обука						
Почетна година		2023		Година реализације	2029			
Полазна вредност		0		Циљана вредност	1000			
1.1. Мера		Организација едукативних радионица за пољопривреднике						
		Број пољопривредника који су учествовали на радионицама и студ.путовањима						
		Показатељ учинка на нивоу мере	Почетна година	2024	Година реализације	2029		
		Показатељ учинка на нивоу мере	Полазна вредност	0	Циљана вредност	500		
1.1.1. Активност		Процењена финансијска средства	5.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС		
1.1.2. Активност		Организација студијских путовања						
		Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације		
		Одељење за пољопривреду	Организатор путовања	2029	Организована путовања	Листа учесника		
1.1.3. Активност		Радионице за пољопривреднике						
		Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације		
		Одељење за пољопривреду	Стручне и научне институције	2029	Организоване обуке	Листа учесника		
1.1.4. Активност		Успостављање огледних поља и фарми						
		Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације		
		Одељење за пољопривреду	Стручне и научне институције	2029	Успостављена огледна поља	Уговори са пољопривредницима		
2. Посебан циљ		Креирање мапе пољопривредне производње и услова за одређене врсте производње на територији општине						
Показатељ исхода на нивоу посебног циља		Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације		
		Одељење за пољопривреду	Стручне и научне институције	2029	Функционална мапа	Одељење за пољопривреду		
2.1. Мера		Ширење свести и подршка за одрживу органску пољопривреду и еколошке праксе ради унапређења квалитета животне средине, заштите здравља и подршке руралном развоју						
Показатељ исхода на нивоу посебног циља		Повећање броја производијача органских производа						
		Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације		
2.1. Мера		Показатељ учинка на нивоу мере	Полазна вредност					
		Показатељ учинка на нивоу мере	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације	
		Показатељ учинка на нивоу мере	Полазна вредност	12	Циљана вредност	24	Одељење за пољопривреду	
2.1. Мера		Промоција органске пољопривреде и еколошких пракса						
		Број производијача са сертификованом органском производњом						
		Показатељ учинка на нивоу мере	Почетна година	2024	Година реализације	2029		
2.1. Мера		Показатељ учинка на нивоу мере	Полазна вредност	12	Циљана вредност	24		
		Показатељ учинка на нивоу мере	Показатељ учинка на нивоу мере	Извор верификације	Одељење за пољопривреду			
2.1. Мера		10.000.000,00						
		Буџет ЈЛС						

Акциони план

	Процењена финансијска средства			Извор финансирања	
2.1.1. Активност	Израда публикација				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	Научни сарадници, сертификационе куће	2029	Израђене публикације	Примерци публикација
2.1.2. Активност	Организација предавања				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	Научни сарадници, сертификационе куће	2029	Организована предавања	Листе учесника
2.1.3. Активност	Субвенционисање трошка сертификације				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	Научни сарадници, сертификационе куће	2029	Захтеви за субвенцију	Одељење за пољопривреду
3. Посебан циљ	Развијен ефикасан систем за размену информација о тржишту и подршку за добијање субвенција у циљу унапређења конкурентности пољопривредних производа и руралног сектора				
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	У функцији апликација за размену информација о тржишту и подршку за добијање субвенција у циљу унапређења конкурентности пољопривредних производа и руралног сектора, странице на друштвеним мрежама				
	Почетна година	2024	Година реализације	2024	Извор верификације
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	1	Одељење за пољопривреду
3.1. Мера	Развој система за размену информација о тржишту и система подршке за добијање субвенција				
	Показатељ учинка на нивоу мере	Функционисање апликације и страница на друштвеним мрежама			
		Почетна година	2024	Година реализације	2024
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	1	Извор верификације
	Процењена финансијска средства	500.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС
3.1.1. Активност	Унапређење апликације				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	Програмерска кућа	2024	Апликација	Одељење за пољопривреду
3.1.2. Активност	Израда страница на друштвеним мрежама				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду		2024	Друштвене мреже	Одељење за пољопривреду
3.1.3. Активност	Успостављање вибер заједнице				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду		2024	Вибер	Одељење за пољопривреду

Акциони план

4. Посебан циљ	Повећање броја младих људи који се баве пољопривредом, унапређење њихових вештина и капацитета за одржivo пословање, као и осигуравање дугорочне перспективе за развој руралних подручја					
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Повећан број газдинстава чији су носиоци лица млађа од 40 година					
	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације	
	Полазна вредност	564	Циљана вредност	800	Попис пољопривреде	
Подршка младим пољопривредницима						
4.1. Мера	Показатељ учинка на нивоу мере	Број газдинстава чији су носиоци лица млађа од 40 година				
		Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације
	Полазна вредност	564	Циљана вредност	800	Попис пољопривреде	
Процењена финансијска средства		25.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС	
4.1.1. Активност	Додатних 10% субвенције за носиоце регистрованих пољопривредних газдинстава уколико су млађи од 40 година и минимум 3 године носиоци газдинства					
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације	
	Одељење за пољопривреду		2029	Број газдинстава са увећаним %	Одељење за финансије	
4.1.2. Активност	Обука за израду пословних планова					
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације	
	Одељење за пољопривреду	Стручни сарадници	2029	Број учесника	Извештаји ментора	
4.1.3. Активност	Финансирање реализације одобраних бизнис планова					
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације	
	Одељење за пољопривреду	Стручни сарадници	2029	Број финансијираних планова	Одељење за финансије	
5. Посебан циљ	Увећање сточног фонда с циљем унапређења производње меса, млечних производа и других сточарских производау циљу повећања прихода пољопривредника					
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Сточарска производња					
	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације	
	Полазна вредност	50098	Циљана вредност	60000	Попис пољопривреде	
5.1. Мера	Квалитативно и квантитативно побољшање сточног фонда					
	Показатељ учинка на нивоу мере	Увећање сточног фонда				
		Почетна година	2024	Година реализације	2029	
	Полазна вредност	50098	Циљана вредност	60000	Извор верификације	
	Процењена финансијска средства	50.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС	
5.1.1. Активност	Расписивање јавног позива и реализација					
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације	
	Одељење за пољопривреду		2029	Број захтева	Одељење за пољопривреду	
5.1.2. Активност	Исплата средстава					

Акциони план

	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду		2029	Број исплаћених захтева	Одељење за финансије
5.1.3. Активност	Контрола коришћења средстава				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду		2029	Број записника	Одељење за пољопривреду
6. Посебан циљ	Подстакнуте инвестиције у пољопривреду, доприносе унапређењу пољопривредне производње и одрживом развоју руралних подручја кроз разноврсне инструменте финансијске подршке				
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Уговори за субвенционисане камате пословних банака на кредите пољопривредних газдинстава				
	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације
	Полазна вредност	о	Циљана вредност	50	Уговори са банкама
6.1. Мера	Субвенционисање камата на пољопривредне кредите				
	Показатељ учинка на нивоу мере	Број субвенционисаних камата на кредите			
		Почетна година	2024	Година реализације	2029
	Полазна вредност	о	Циљана вредност	50	Извор верификације
	Процењена финансијска средства	10.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС
6.1.1. Активност	Расписивање позива за банке				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	пословне банке	2029	Позиви достављени банкама	Одељење за пољопривреду
6.1.2. Активност	Исплата средстава				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	пословне банке	2029	Изводи из Трезора	одсек за финансије
7. Посебан циљ	Формирани радно-ефикасни и одрживи поседи у пољопривреди, који омогућавају бољи учинак пољопривредника и промовишу модернизацију и одрживи рурални развој				
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Покретање поступка комасације				
	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације
	Полазна вредност	о	Циљана вредност	1	Одељење за пољопривреду
7.1. Мера	Стварање функционалних поседа који ће омогућити боље коришћење ресурса, модернизацију метода производње и подршку одрживом руралном развоју				
	Показатељ учинка на нивоу мере	Решења о комасацији			
		Почетна година	2024	Година реализације	2029
	Полазна вредност	о	Циљана вредност	30	Извор верификације
	Процењена финансијска средства	10.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС
7.1.1. Активност	Расписивање позива				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације

	Одељење за пољопривреду	Стручна служба изабрана на тендери	2029	Текст позива, Уговор	Одељење за пољопривреду
Сарадња са свим актерима у поступку комасације					
7.1.2. Активност	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	Стручна служба, катастар	2029	Решења о комасацији	Катастар
8. Посебан циљ	Унапређена и модернизована пољопривредна инфраструктуре кроз изградњу стандардизованих објеката за смештај животиња са циљем повећања производности и благостања животиња у руралним подручјима				
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Број стандардизованих објеката за смештај животиња изграђених у руралним подручјима који је допринео повећању производности и стандарда живота животиња				
	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	50	Одељење за пољопривреду
8.1. Мера	Израђени типски објекти за смештај животиња				
	Показатељ учинка на нивоу мере	Број изграђених типских објеката за смештај животиња у руралним подручјима, са акцентом на унапређењу услова за живот и производњу животиња			
		Почетна година	2024	Година реализације	2029
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	50	Извор верификације
	Процењена финансијска средства	2.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС
8.1.1. Активност	Избор бироа који ће израдити пројекте				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	Пројектантски биро	2025	Уговор	Одељење за пољопривреду
8.1.2. Активност	10 типских решења објеката за смештај животиња				
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	Пројектантски биро	2025	Идејна решења	Одељење за пољопривреду

Акциони план

Сектор: Рурални туризам

ОПШТИ ЦИЉ	Диверсификација туристичке понуде и привлачење посетилаца				
Показатељ нивоа ефекта општег циља	Број туриста и број ноћења				
	Почетна година	2022	Година реализације	2029	Извор верификације
	Полазна вредност	3830	Циљана вредност	5000	Туристичка организација
1. Посебан циљ	Привлачење посетилаца који имају специфичне интересе и жеље да искусе дестинацију кроз одређену тематичку призму				
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Број резервација тематских тура				
	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	200	Туристичка организација
1.1. Мера	Креирање тематских туристичких тура				
	Показатељ учинка на нивоу мере	Број креираних туристичких производа (тура) намењених посетиоцима општине			
		Почетна година	2024	Година реализације	2029
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	5	Извор верификације
					Туристичка организација

Акциони план

	Процењена финансијска средства	2.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС
2. Посебан циљ	Повећање броја сеоских смештајних капацитета				
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Број категорисаних сеоских туристичких домаћинстава		Почетна година	2022	Година реализације
			Почетна година	2022	Година реализације
			Полазна вредност	91	Циљана вредност
	Развој сеоских смештајних капацитета				
2.1. Мера	Број категорисаних сеоских туристичких домаћинстава				
	Показатељ учинка на нивоу мере		Почетна година	2022	Година реализације
			Почетна година	2022	Година реализације
			Полазна вредност	91	Циљана вредност
	Процењена финансијска средства	5.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС
	Промоција сеоских туристичких домаћинстава				
2.1.1. Активност	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Туристичка организација	Одељење за пољопривреду	2025	Сајт, медији	Туристичка организација
	Субвенционисање инвестиција у сеоска туристичка домаћинства				
2.1.2. Активност	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Одељење за пољопривреду	Туристичка организација	2025	Решења о субвенцијама	Одељење за пољопривреду
3. Посебан циљ	Број манифестација и културних догађаја				
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Почетна година	2023	Година реализације	2029	Извор верификације
	Полазна вредност	12	Циљана вредност	15	Туристичка организација
	Организација манифестација и културних догађаја				
3.1. Мера	Број манифестација и културних догађаја				
	Показатељ учинка на нивоу мере		Почетна година	2022	Година реализације
			Почетна година	2022	Година реализације
			Полазна вредност	12	Циљана вредност
	Процењена финансијска средства	5.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС
	Организација манифестација				
3.1.1. Активност	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Туристичка организација	Одељење за пољопривреду	2029	Сајт, медији	Туристичка организација
	Организација културних догађаја				
3.1.2. Активност	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације
	Туристичка организација	Одељење за пољопривреду	2029	Сајт, медији	Туристичка организација
4. Посебан циљ	Повећање броја посетилаца едукованих о старим занатима и домаћој радиности				
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Број посетилаца који су похађали едукације на газдинству				
	Почетна година	2023	Година реализације	2029	Извор верификације
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	150	Туристичка организација
4.1. Мера	Едукативни програми за посетиоце				

		Посетиоци који су похађали едукације на газдинству									
Показатељ учинка на нивоу мере	Почетна година	2022	Година реализације	2029	Извор верификације		Туристичка организација				
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	150							
Процењена финансијска средства	2.000.000,00			Извор финансирања	Буџет ЈЛС						
Програм едукације о старим занатима											
4.1.1. Активност	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације						
	Туристичка организација	Одељење за пољопривреду	2029	Сајт, медији	Туристичка организација						
4.1.2. Активност	Програм едукације о домаћој радиности										
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације						
5. Посебан циљ	Повећање броја авантуристичких тура и активности у природи с циљем привлачења нових посетилаца и диверсификације туристичке понуде										
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације						
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	350	Туристичка организација						
5.1. Мера	Развој авантуристичких активности у природи										
	Повећан број реализованих авантуристичких тура и активности у природи										
Показатељ учинка на нивоу мере	Почетна година	2022	Година реализације	2029	Извор верификације		Туристичка организација				
	Полазна вредност	0	Циљана вредност	350							
Процењена финансијска средства	1.000.000,00			Извор финансирања	Буџет ЈЛС						
Програм едукације о старим занатима											
5.1.1. Активност	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације						
	Туристичка организација	Одељење за пољопривреду	2029	Сајт, медији	Туристичка организација						
5.1.2. Активност	Програм едукације о домаћој радиности										
	Носилац активности	Партнер	Рок за завршетак	Показатељ	Извор верификације						
Туристичка организација	Одељење за пољопривреду	2029	Сајт, медији	Туристичка организација							

Акциони план

Сектор: Инфраструктура и повезаност

ОПШТИ ЦИЉ	Унапређење основних инфраструктурних услова за руралне области							
Показатељ нивоа ефекта општег циља	Повећање доступности основних инфраструктурних услуга у руралним областима							
	Почетна година	2022	Година реализације	2029	Извор верификације			
1. Посебан циљ	Побољшање приступа и путева међу руралним насељима ради повећања безбедности саобраћаја и омогућавања бољег приступа услугама и ресурсима у руралним областима							
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Број становника који имају доступну савремену инфраструктуру у домаћинству							
	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације			
1.1. Мера	Изградња и реконструкција путне инфраструктуре у руралним областима							

Акциони план

Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Показатељ учинка на нивоу мере	Повећан број километара путева у руралној области											
		Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације	ЛЕР						
		Полазна вредност	282	Циљана вредност	400								
	Процењена финансијска средства	150.000.000,00			Извор финансирања	Буџет ЈЛС							
2. Посебан циљ	Унапређено водоснабдевање руралних области општине												
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Повећан број газдинстава приклучених на водоводну мрежу												
	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације								
	Полазна вредност	11308	Циљана вредност	13000	ЛЕР								
2.1. Мера	Побољшање водоснабдевања и санитарне инфраструктуре												
	Показатељ учинка на нивоу мере	Број газдинстава приклучених на систем											
		Почетна година	2022	Година реализације	2029	Извор верификације	ЛЕР						
		Полазна вредност	11308	Циљана вредност	13000								
	Процењена финансијска средства	150.000.000,00			Извор финансирања	Буџет ЈЛС							
3. Посебан циљ	Повећан број домаћинстава која имају приступ брзом интернету												
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Број домаћинстава са приступом брзом интернету и сигурној комуникацијој инфраструктуром												
	Почетна година	2023	Година реализације	2029	Извор верификације								
	Полазна вредност	2695	Циљана вредност	3500	Туристичка организација								
3.1. Мера	Проширење приступа интернету и сигурној комуникацијој инфраструктуром												
	Показатељ учинка на нивоу мере	Повећан број газдинстава са приступом брзом интернету											
		Почетна година	2022	Година реализације	2029	Извор верификације	Телеком Србије						
		Полазна вредност	2695	Циљана вредност	3500								
	Процењена финансијска средства	Телеком Србије			Извор финансирања	Телеком Србије							
4. Посебан циљ	Повећање капацитета вртића и школа у руралним областима												
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Број новоотворених вртића у сеоским месним заједницама												
	Почетна година	2023	Година реализације	2029	Извор верификације								
	Полазна вредност	2	Циљана вредност	4	Туристичка организација								
4.1. Мера	Обнова и проширење вртића и школа												
	Показатељ учинка на нивоу мере	Повећање броја вртића у сеоским месним заједницама											
		Почетна година	2022	Година реализације	2029	Извор верификације	Туристичка организација						
		Полазна вредност	2	Циљана вредност	4								
	Процењена финансијска средства	50.000.000,00			Извор финансирања	Буџет ЈЛС							
5. Посебан циљ	Повећање доступности спортских и рекреативних могућности за становнике руралних области												
Показатељ исхода на нивоу посебног циља	Повећање броја корисника спортских и рекреативних центара у руралним областима												
	Почетна година	2024	Година реализације	2029	Извор верификације								

	Полазна вредност	о	Циљана вредност	350	Туристичка организација
5.1. Мера	Изградња и опремање спортских и рекреативних ценатара				
	Показатељ учинка на нивоу мере	Оцена степена задовољства и коришћења спортских и рекреативних центара од стране становништва у руралним областима, изражена кроз анкете и истраживања учешћа.			
		Почетна година	2022	Година реализације	2029
	Полазна вредност	о	Циљана вредност	350	Извор верификације
	Процењена финансијска средства	50.000.000,00		Извор финансирања	Буџет ЈЛС

Праћење и евалуација

Ефикасно праћење и евалуација остварених резултата кључни су за успешну имплементацију стратегије руралног развоја. Ово омогућава идентификацију успеха, као и потребу за прилагођавањем стратегије како би се постигли жељени циљеви.

Индикатори за мерење напретка и остварења циљева

1. Пољопривреда:

- Повећање површине под органском пољопривредом у 2029. години у односу на 2024. годину.
- Повећање броја пољопривредника који примењују нове технике до 2029. године.

2. Рурални туризам:

- Повећање броја ноћења у руралним смештајима у 2029. години у односу на 2024. годину.
- Повећање броја посетилаца на културним манифестацијама до 2029. године.

3. Инфраструктура и повезаност:

- Смањење броја неасфалтираних путева.
- Повећање доступности чисте воде становништва руралних насеља.

Методе прикупљања података и праћења напретка

1. Анкете и истраживања:

- Редовно спровођење анкета међу пољопривредницима и туристичким посетиоцима како би се проценила задовољство, потребе и сугестије.

2. Административни подаци:

- Праћење броја нових регистрованих пољопривредних газдинстава, туристичких објеката и инфраструктурних пројеката.

3. Мониторинг терена:

- Периодично праћење стања путева, водоводних система и других инфраструктурних пројеката како би се утврдило да ли се одржава планирано стање.

Редовни извештаји о оствареним резултатима и евентуалним изменама

1. Месечни извештаји:

- Сваки сектор треба да доставља месечне извештаје о напретку, трошковима и препрекама.

2. Квартални извештаји:

- Укључујући анализу кварталних постигнућа у односу на постављене циљеве.

3. Годишњи извештаји:

- Детаљно приказивање остварених резултата, ефикасности ресурса и евентуалних измена у плану.

Правилно праћење и евалуација омогућавају општини Горњи Милановац да брзо идентификује евентуалне проблеме или промене у окружењу и да прилагоди своје активности како би се осигурало да стратегија остварује своје циљеве. Редовни извештаји пружају јасну слику о напретку и ефикасности спровођења стратегије, чиме се омогућава боље доношење одлука и усмеравање ресурса.

Комуникација и промоција

План за информисање јавности о стратегији и њеним резултатима:

1. Креирање информационих материјала:

- Израда брошура, летака и водича који детаљно описују стратегију и њене кључне тачке.
- Припрема инфографика и визуалних материјала који јасно приказују кораке и циљеве стратегије.

2. Јавни догађаји:

- Организација јавних презентација и конференција на којима се представљају стратегија и њени циљеви.
- Одржавање јавних дискусија и отворених форума како би се омогућила интеракција са становништвом.

3. Медијска сарадња:

- Успостављање сарадње са локалним медијима ради редовног извештавања о напретку стратегије и постигнутим резултатима.
- Организација интервјуја са кључним особама у имплементацији стратегије.

4. Дигитална комуникација:

- Креирање званичне интернет странице или секције на општинском сајту посвећене стратегији и њеним информацијама.
- Редовно ажурирање друштвених медија са вестима, информацијама и причама о успешним иницијативама.

Коришћење медија и онлине платформи за промоцију руралног развоја:

1. Садржај на друштвеним медијима:

- Редовно дељење информација, фотографија и видео материјала који приказују напредак у спровођењу стратегије.
- Креирање кампања и изазова који подстичу грађане да поделе своје идеје и искуства.

2. Онлайн водичи и блогови:

- Креирање онлайн водича за туристе који промовишу атракције, туристичке руте и локалне приче.
- Вођење блога који истиче успехе локалних предузетника, иницијативе за заштиту животне средине и друге релевантне теме.

3. Видео садржај:

- Креирање видео садржаја који приказује лепоте руралних подручја, интервјује са локалним лидерима и приче успешних предузетника.

4. Е-маил обавештења:

- Редовно слање е-маил обавештења претплатницима о актуелним дешавањима, догађајима и достигнућима у оквиру стратегије.

Кроз свеобухватну комуникациону стратегију, општина Горњи Милановац ће осигурати да информације о руралном развоју буду доступне широј јавности, подстаки интересовање локалног становништва и посетилаца те омогућити транспарентно праћење остварених резултата.

Кључна питања за спровођење анализе ефеката опција

Кључна питања за анализу финансијских ефеката:

1. Какве ће ефекте предложена опција имати за буџет ЈЛС (да ли ће проузроковати повећање јавних расхода и/или ће резултовати у стварању нових и/или већих јавних прихода)?

Предложене мере у оквиру акционог плана дугорочно за резултат имају повећање јавних прихода као последицу повећања пољопривредне производње у руралним подручјима општине. Кроз предложене мере у оквиру акционог плана, стимулише се пољопривредна производња, додатно стимулише млађе становништво за започињање обављања делатности у оквиру пољопривредног газдинства.

2. Какве ће ефекте спровођење предложене опције имати за финансијске обавезе ЈЛС?

Обзиром да је ЈЛС у периоду од последњих 10 година издвајала значајна средства за подршку пољопривреди и имајући у виду досадашњи тренд раста буџета, у наредном периоду довољно је планирани буџет прераспоредити на предложене мере.

3. Који ће бити трошкови увођења промена које проистичу из спровођења опције (оснивање нових институција, реструктуирање постојећих институција и обука службеника) исказани у категоријама капиталних трошкова, текућих трошкова и зарада?

Увођење предвиђених промена не предвиђа оснивање нових институција као ни реструктуирање постојећих. Обука службеника такође неће подразумевати финансијске издатке.

4. Да ли ће бити потребна додатна средства и ако буду потребна, из којих извора ће се обезбедити, за потребе увођења промена које се очекују као резултат спровођења предложене опције јавне политike?

Није предвиђено ангажовање додатних средстава за потребе увођења промена које се очекују као резултат спровођења предложене опције јавне политike.

5. Да ли је могуће финансирати расходе ове опције кроз редистрибуцију постојећих средстава?

Могуће и кроз редистрибуцију постојећих средстава се и планира реализација планираних мера.

6. Какви ће бити ефекти спровођења опције јавне политike за расходе других институција?

Планиране опције јавних политика неће имати ефекта на расходе других институција.

Кључна питања за анализу економских ефеката:

1. Да ли разматране опције утичу на привреду и поједине њене гране?

Планиране мере су конципиране са циљем да утичу на привреду и поједине њене гране, поготово сектор хране и прераде примарних пољопривредних производа. Кроз стимулисање примарне пољопривредне производње и повећање количина пољопривредних производа отвара се могућност проширења прерадних капацитета, потребе за додатним ангажовањем радне снаге и већег профита и учешћа на тржишту.

2. Да ли разматране опције утиче на конкурентност привредних субјеката на домаћем и страном тржишту (укупнујући ефекте у односу на конкурентност цена)?

Унапређењем производње примарних пољопривредних производа у квалитативном и квантитативном смислу позитивно се утиче на конкурентност привредних субјеката који послују у сектору хране на територији општине.

3. Какве ће ефекте предложена опција имати у односу на запошљавање (креирање нових и/или губитак постојећих радних места, за одређене професије, запошљивост радне снаге, самозапосленост и функционисање тржишта рада)?

Повећањем обима производње ствара се потреба за ангажовањем додатне радне снаге. Услови за ангажовање додатне радне снаге су додатно стимулисани мерама предвиђеним акционим планом кроз стимулисање млађег становништва за бављење пољопривредном производњом.

4. Какве ће ефекте предложена опција имати у односу на квалитет и статус радне снаге (права, обавезе и одговорности), као и права, обавезе и одговорности послодаваца?

Обзиром да је посебна пажња усмерена на едукацију пољопривредних произвођача кроз радионице, демо поља, примере добре праксе и студијска путовања са посебним акцентом на паметну пољопривреду, примену савремених мера очекује се позитиван утицај а самим тим и ефекти на квалитет и статус радне снаге али и права, обавезе и одговорност послодаваца.

5. Да ли разматрана опција утиче на трансфер технологије и/или примену техничко-технолошких организационих и пословних иновација?

Планиране мере укључују трансфер знања а самим тим и примену свих наведених иновација кроз едукације, радионице, примере добре праксе, демо поља и студијска путовања.

6. Да ли разматрана опција утиче на капацитете за технолошки и инфраструктурни развој?

Планиране мере предвиђају и подразумевају повећање капацитета за технолошки и инфраструктурни развој.

7. Да ли разматрана опција утиче на друштвено богатство и његову расподелу?

Планиране мере утичу на повећање друштвеног богатства.

Кључна питања за анализу друштвених ефеката:

1. На које друштвене групе, а посебно на које осетљиве друштвене групе, утичу мере садржане у анализираној опцији (пре свега на сиромашне и социјално искључене појединце и групе, као што су особе са инвалидитетом, деца, млади, жене, старији од 65 година, припадници ромске националне мањине, необразовани, незапослени, избегла и интерно расељена лица и становништво руралних средина и друге осетљиве друштвене групе)?

Планиране мере пре свега се односе на становништво руралних средина. Кроз планиране мере посебна пажња посвећена је осетљивим друштвеним групама, пре свега младима и женама које су подржани кроз посебне мере али и подржане кроз додатни проценат субвенционисања осталих мера.

2. Да ли се и на који начин опцијом јавне политике утиче на тржиште рада и запошљавање, као и на услове за рад (нпр. промене у стопама запослености, отпуштање технолошких вишкова, изгубљена или новостворена радна места, постојећа права и обавезе радника, потребе за преквалификацијама или додатним обукама које намеће тржиште рада, подстицање родне неравноправности, облици запошљавања рањивих група и сл.)?

Смањење незапослености и додатно ангажовање радне снаге, пре свега незапослених подржано је и биће резултат планираних мера.

3. Да ли се и на који начин опцијом јавне политике омогућава равноправан третман или доводи до директне или посредне дискриминације различитих категорија лица (нпр. на основу националне припадности, етничког порекла, језика, пола, родног идентитета, инвалидитета, старосне доби, сексуалне оријентације, брачног статуса или других личних својстава)?

Ни једна од планираних мера није дискриминаторног карактера и није планирана дискри-

минација на основу националне припадности, етничког порекла, језика, пола, родног идентитета, инвалидитета, старосне доби, сексуалне оријентације, брачног статуса или других личних својстава.

4. Да ли се и на који начин опцијом јавне политike унапређује или нарушава родна равноправност, односно положај мање заступљеног пола као крајњих корисника јавне политike?

Положај жена у руралном подручју се настоји поправити кроз планиране мере пре свега кроз додатне процене субвенционисања за жене које су носиоци регистрованих пољопривредних газдинстава.

5. Како ће предложена опција јавне политike допринети унапређењу дијалога између социјалних партнера?

Предложене мере укључују финансирање обуке и образовања за социјалне партнere, што ће им помоћи да развију вештине неопходне за успешан дијалог и преговоре.

6. Да ли се и на који начин опцијом јавне политike утиче на цене и животни стандард становништва и у ком обиму?

Кроз мере подршке развоја пољопривреде и развоја руралних средина се позитивно утиче на животни стандард становништва руралних подручја.

7. Какви ће и у ком обиму бити ефекти имплементације опције јавне политike у односу на ниво сиромаштва и неједнакости? Које групе становништва могу бити посебно погођене и на који начин?

Становништво у руралним подручјима ће бити стимулисано и подржано кроз мере пољопривредне политike и руралног развоја предвиђене Стратегијом руралног развоја Општине Горњи Милановац.

8. Да ли ће се реализацијом опције јавне политike утицати на промену социјалне ситуације у неком одређеном региону или округу и на који начин?

Очекује се позитиван утицај и унапређење социјалне ситуације становништва у руралним подручјима општине.

9. Да ли се опцијом јавне политike утиче на висину и обухват социјалних давања и у ком обиму?

Применом мера и улагањем у развој руралних подручја утиче се на смањење корисника социјалних давања кроз стимулисање запошљавања и самозапошљавања.

10. Да ли се и на који начин опцијом јавне политike утиче на промене у финансирању, квалитету или доступности система социјалне заштите, здравственог система или система образовања, посебно у смислу једнаког приступа услугама и правима за осетљиве групе?

Предвиђеним мерама планирано је унапређење система образовања али и здравственог система и социјалне заштите кроз инфраструктурне пројекте.

Кључна питања за анализу ефеката на животну средину:

1. Да ли и у ком обиму мере садржане у анализираној опцији утичу на животну средину, укључујући ефекте у односу на квалитет воде, ваздуха и земљишта, квалитет хране, урбану екологију и управљање отпадом, сировине, енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије?

Све планиране мере а пре свих мере које се односе на едукацију подразумевају активности усмерене и базиране на паметној пољопривреди и подразумевају одговоран однос према животној средини.

2. Да ли разматране опције утичу на квалитет и структуру екосистема, укључујући и интегритет и биодиверзитет екосистема, као и флору и фауну?

Кроз едукацију и увођење принципа паметне пољопривреде подразумевано је и смањење негативних утицаја на екосистем пре свега кроз смањење употребе пестицида и промоцију органске пољопривреде

3. Да ли те мере утичу на људе и њихово здравље?

Промоцијом паметне пољопривреде и органске пољопривреде позитивно се утиче на људе и њихово здравље.

4. Да ли те мере узрокују ризике за животну средину и здравље људи и да ли се допунским мерама може утицати на смањење тих ризика?

Планиране мере не укључују никакве ризике за животну средину и здравље људи.

5. Да ли те мере утичу на заштиту и коришћење земљишта у складу са прописима који уређују заштиту и коришћење земљишта?

Мере садржане у Стратегији позитивно утичу на заштиту и коришћење земљишта у складу са прописима који уређују заштиту и коришћење земљишта

Кључна питања за анализу управљачких ефеката:

1. Да ли се разматраним опцијама уводе организационе, управљачке или институционалине промене?

Планиране мере не укључују увођење организационих, управљачких и институционалних промена.

2. Да ли постојећи органи ЈЛС имају капацитета за спровођење сваке од опција јавне политике (укључујући и квалитет и квантитет расположивих капацитета, да ли је потребно предузети одређене мере за њихово побољшање)?

Све планиране мере могу бити спроведене уз ангажовање тренутно расположивих капацитета.

3. Да ли је потребно извршити реструктуирање постојећег органа ЈЛС, односно другог субјекта из јавног сектора (нпр. проширење, реструктуирање, укидање, промене функција/хијерархије, унапређење техничких и персоналних капацитета и сл.), и који су временски рокови за спровођење овог реструктуирања?

Није потребно и планираним мерама није предвиђено извршити реструктуирање постојећег органа ЈЛС, односно другог субјекта из јавног сектора (нпр. проширење, реструктуирање, укидање, промене функција/хијерархије, унапређење техничких и персоналних капацитета и сл.).

4. Да ли је опција у сагласности са важећим прописима, међународним споразумима и усвојеним јавним политикама?

Све планиране мере су у потпуности у складу са важећим прописима, међународним споразумима и усвојеним јавним политикама.

5. Да ли разматране опције утичу на владавину права и безбедност?

Планиране мере предвиђене Стратегијом подразумевају владавину права и безбедност.

6. Да ли разматране опције утичу на демократију и социјални дијалог?

Предвиђене мере подразумевају јачање демократије и подршку социјалном дијалогу.

7. Да ли разматране опције утичу на одговорност и транспарентност?

Мере планиране стратегијом подразумевају транспаретност у спровођењу свих активности надлежних органа и њихову одговорност при реализацији активности.

8. Које додатне мере треба спровести и колико времена ће бити потребно да се спроведе свака од разматраних опција и обезбеди њено касније доследно спровођење?

Није предвиђено постојање додатних мера.

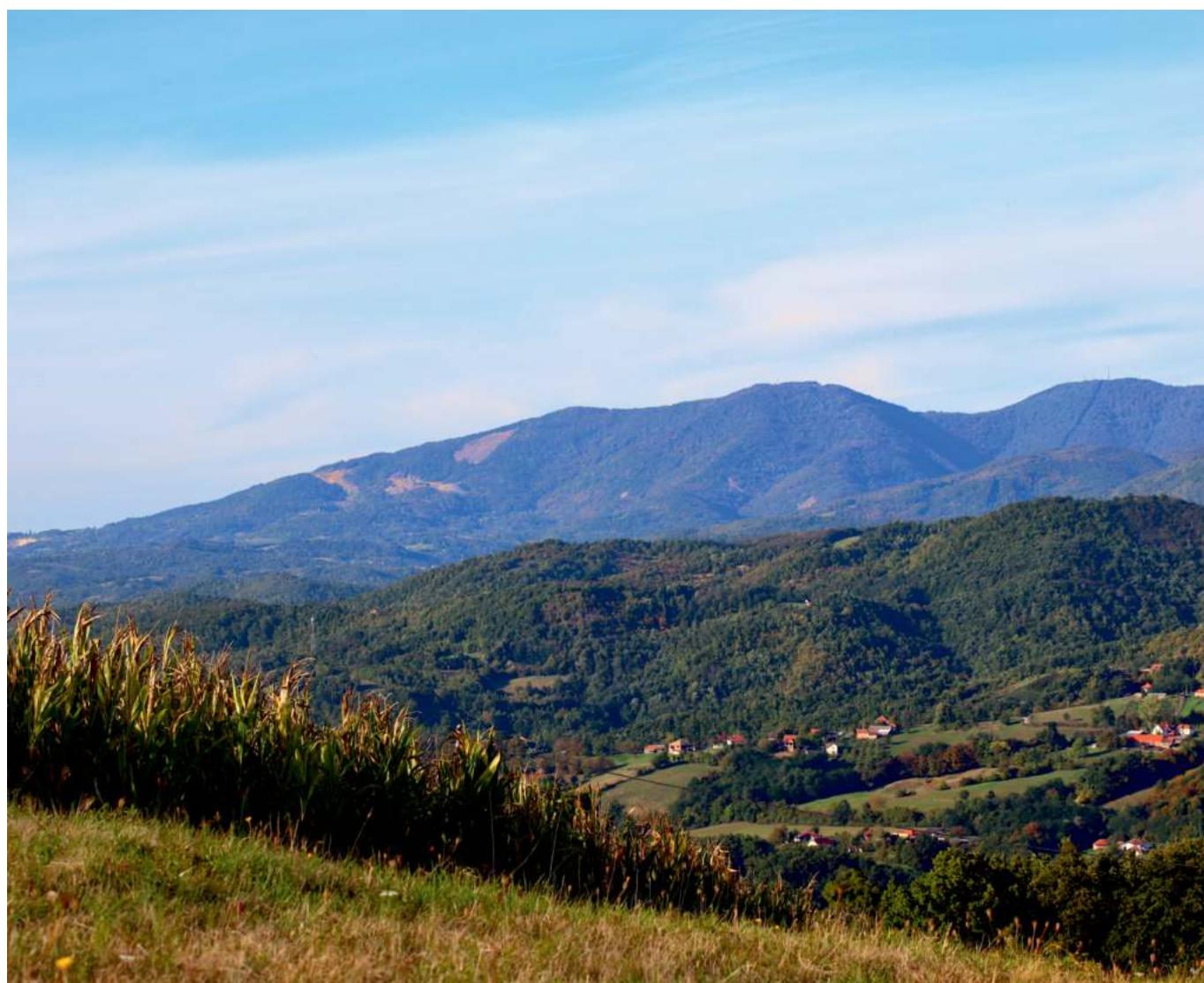
Закључак

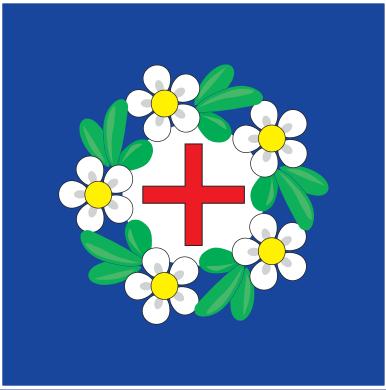
Стратегија руралног развоја Општине Горњи Милановац представља темељан план за унапређење квалитета живота становника, очување природних ресурса и стимулисање одрживог економског раста на руралним подручјима. Кључне тачке стратегије обухватају свеобухватан приступ, укључујући пољопривреду, рурални туризам, инфраструктуру и заштиту животне средине, уз нагласак на укључивање локалне заједнице.

Сарадња је срж овог плана. Партнерства са становништвом, предузетницима, организацијама цивилног друштва и релевантним институцијама омогућавају синергију и размену ресурса, што је кључно за постизање успеха. Имплементација стратегије захтева ангажовање свих релевантних актера, јасно дефинисане активности, одговорности и временске оквире. Овај приступ омогућава прецизно планирање и прилагођавање током спровођења, уз могућност брзог одговора на промењене околности.

Праћење и евалуација су основне компоненте за постизање жељених резултата. Постављени индикатори омогућавају мерење напретка и идентификацију потребних измена. Редовни извештаји омогућавају транспарентност, мотивишу учеснике и омогућавају брзу реакцију на изазове.

Укупно, стратегија руралног развоја Општине Горњи Милановац поставља основу за снажну, одрживу и инклузивну будућност. Кроз сарадњу, ефикасну имплементацију и систематично праћење, општина ће остварити своје циљеве и обогатити живот својих грађана, унапређујући квалитет живота и чувајући богатства своје природе за будуће генерације.

Општина Горњи Милановац

Горњи Милановац
октобар, 2023